

Edificiu ridicat pe lângă Muzeul din Ierusalim pentru manuscrisele de la Marea Moartă

SFİNTELE PRECEPTE MOZAICE

Viața religioasă iudaică este organic legată de noțiunea de *mitva*. Vorbind la figurat, ea este steaua polară care orientează întreaga viață a credinciosului, cărămida din care este construit edificiul sfânt al credinței noastre.

Etimologic, *mitva* înseamnă poruncă, precept sau sarcină, în opoziție cu *abera*, care înseamnă a viola legea, a păcătui. Termenul derivă de la rădăcina ebraică *lava* a ridica, a îndrepta, a uni, stabili a întări, a confirma. Tradiția acceptă punctul de vedere că *mitvo* formează adevărată trăsătură de unire între Dumnezeu și poporul lui Israel. Această concepție străbate literatura iudaică, atât cea biblică cit și cea rabinică. După biblie, împlinirea legământului de care Dumnezeu este condiționată de îndeplinirea preceptelor sacre de către poporul iudeu. (Lev. 26:3—13). După scrierile rabinice a împlini preceptele sfinte este tot una cu a întări legătura cu Dumnezeu, izvorul vieții. Iehuda Halevi afirmă acest lucru fără echivoc (Kuzari 2:46). Ca și mulți alți înțelepți și exegeți el a trudit cu mult zel pentru a interpreta și a fundamenta toate preceptele (*mitvo*) din Tora.

După părerea unor exegeți, noțiunea de *mitva* a apărut mult mai târziu în scrierile biblice. În sprijinul punctului lor de vedere acești cercetători invocă faptul că în Pentateuh nu se face nici o diferență între *mitva* („poruncă”) *huca* „statut”, *mišpat* (decret), *edut* („mărturie), *mišmeret* („regulă”) și *torah* („învățătură”), deși nu poate fi îndoială că fiecare dintre acești termeni reprezintă o categorie distinctă de precepte. Adeseori acești termeni sînt grupați sau întrebuințați în mod alternativ. În decursul timpului noțiunile *mitva* și *torah* au devenit sinonime și ca urmare întreaga Tora apare ca o singură *mitva*. În cărțile profeților și mai ales în literatura înțelepților și în Psalmi, *mitva* desemnează viața morală și etică luată în totalitatea ei. Mai târziu, în perioada talmudică și în Evul mediu, această concepție a *mitvei* ca principiu divin de comportare în viață și de îndatorire morală este ridicată la cele mai inspirate culmi.

Este probabil că acei care și-au câștigat numele de *Soferim* (scribi) pentru că numărau fiecare literă din Tora, să fi numărat și comandamentele etice-religioase pe care aceasta le conține. Astfel, Simlai ne-a transmis tradiția că „Moise a primit 613 *mitvo*, dintre care 365 precepte negative, imperative, număr corespunzător părților trupului omensc”. S-au făcut încercări de a grupa *mitvo*urile în specifice și anume porunci mai puțin severe, *mitvo* hamurot, pe care toți trebuie să le cunoască. Cu rare excepții însă, literatura rabinică nu definește sau identifică aceste porunci. Criteriul acestei diviziuni pare a fi fost gradul de sacrificiu personal pe care împlinirea diferitelor precepte le impun. Aceasta nu a însemnat însă alunecarea pe un drum de concesii căci din timpuri străveche înțelepții noștri au emis părerea că toate *mitvo* — atât cele mai ușoare cit și cele mai severe să fie

împlinite, pentru că nimeni nu știe care este răsplata pentru ele (Avot 2:1).

Odată cu dezvoltarea Halahei, tradiția religioasă a fost separată în două părți sau diviziuni ale legii, *mitvo de'oraita*, poruncile biblice și *mitvo derabanan*, poruncile rabinice.

Pe lângă cele 613 *mitvo* dezvăluite lui Moise, date în exclusivitate poporului iudeu și ca atare obligatorii numai pentru acesta, Tora mai conține încă șapte porunci adresate fiilor lui Noah, ca atare obligatorii pentru toți. Printre aceste precepte se află obligația de a se abține de la idolatrie, de a nu uicide, a nu jefui, a nu comite incest — cu alte cuvinte de a respecta principiile de bază pentru o conștiință socială.

Revenind la cele 613 *mitvo*, obligatorii pentru credinciosul mozaic trebuie să spunem că ulterior rabinii au adăugat încă 7 precepte printre care spălarea miinilor înaintea oricărei mese, aprinderea luminărilor vineri seara, etc. ajungându-se astfel la 620, valoarea numerică a lui *kether* (coroană) *mitvo*urile fiind astfel înfățișate ca coroana de glorie a credinciosilor.

Bazindu-se pe tradiția lui Simlai teologii Evului mediu au identificat și enumerat cele 613 *mitvo* ale Torei. Simeon Kayyara (secolul IX-lea) a fost primul care a completat această operă, în scrierea sa *Halahot Gedolot*. În secolele următoare o întreagă pleiadă de exegeți ai religiei au analizat, sistematizat și interpretat cele 613 precepte mozaice.

Ducind mai departe această lucrare Maionide începe să clasifice cele 613 *mitvo* ale Torei (și în Mișne Tora, *mitvo*urile întregii tradiții iudaice) în patru precepte categorii distincte.

Iudaismul a atribuit concepției de *mitva* o înaltă semnificație. Rutinele îndeplinirii ceremoniilor religioase i-a adăugat o semnificație spirituală superioară. Potrivit acestei concepții *mitva* este „orice ocazie de a îndeplini îndatorirea cuprinzătoare a oamenilor față de semenii lor”. În acest fel își găsește expresie o atitudine spirituală care adaugă o plăcere divină fiecărui gînd și fapte merituose, întregi și nemărginite sfere a relațiilor ome-

(Continuare în pag. II-a)

Recepție dată de ambasadorul României la O.N.U. în cinstea Eminenței Sale d-lui Șef rabin dr. Moses Rosen

În ziua de 12 ianuarie 1967, ambasadorul României la O.N.U. prof. Gheorghe Diaconescu, a oferit o recepție în cinstea Eminenței Sale d-lui Șef rabin dr. Moses Rosen și a doamnei.

Au luat parte d-nii: Arthur Goldberg, ambasadorul S.U.A. la O.N.U.; Morris Abraham, președintele organizației „American Jewish Committee” și membru în delegația S.U.A. la O.N.U.; dr. Perlzweig și Monty Jacob, din partea Congresului Mondial Evreiesc; Jak Wieller, președinte și Sam Hammer, vice-președinte al lui „American Joint Distribution Committee”; Murray Gurline, președinte și Jacobson, vice-președinte al organizației HIAS; Filip Katz, din partea organizației „Bnei Brith”; dr. Jacobowitz, Șef rabinul Angliei; rabin Karasik, președintele „Uniunii comunităților ortodoxe” din S.U.A.; Moses Feirstein, președinte de onoare și dr. Weis, vice-președinte al aceleiași organizații; rabin H. Schechter, președintele organizației „Mizrahi” din S.U.A.; rabinii Moshowitz și Gordon, în numele lui Board of Rabbies; rabin Israel Miller, reprezentînd Conferința președinților organizațiilor evreiești din S.U.A. etc.

În cuvîntul d-sale, d. ambasador Gh. Diaconescu a scos în evidență buna apreciere de care se bucură Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen, atât în comunitatea sa cit și în toate cercurile din țară. D-sa și-a exprimat satisfacția pentru faptul că aceste simțăminte l-au însoțit pe șeful cultului mozaic din România în tot timpul șederii în S.U.A., atât în sinul Comunității evreiești americane, cit și în opinia publică generală din America.

Declarînd că vorbește în numele președintelui Lyndon B. Johnson, d. ambasador Arthur Goldberg a exprimat omagii personalității și independenței de gîndire ce caracterizează pe Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen, precum și simbolului pe care d-sa îl înfățișează: acela al unui conducător evreu devotat cu trup și suflet comunității și credinței sale, în același timp loial și sincer cetățean al țării în care trăiește.

Reprezentantul S.U.A. la O.N.U. a exprimat satisfacția guvernului S.U.A. în legătură cu libertatea religioasă din România și a elogiat guvernul român pentru atitudinea sa înțeleaptă. D-sa a ridicat paharul în cinstea șefului cultului mozaic din România, declarînd că vizita d-sale în S.U.A. a fost urmărită cu deosebit interes de întreaga opinie publică americană. Această vizită — a spus mai departe d. ambasador — constituie o contribuție prețioasă nu numai la întărirea legăturilor de prietenie dintre comunitățile evreiești din S.U.A. și România, ci și la apropierea, mai buna înțelegere și întărirea prieteniei dintre popoarele american și român.

În toasturile lor, ceilalți vorbitori, apreciați conducători ai evreimii americane, au rostit de asemenea elogii la adresa României și omagii pentru Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen.

Tuturor le-a răspuns Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen, care a exprimat mulțumiri guvernului S.U.A., conducătorilor marilor organizații evreiești din această țară, precum și întregii comunități evreiești americane pentru ospitalitatea și dragostea cu care a fost întîmpinat în tot timpul călătoriei d-sale prin S.U.A. Milioane de americani — a spus Eminența Sa — au avut posibilitatea ca prin intermediul presei, radioului și televiziunii să ia cunoștință de declarațiile, predicile și discursurile ce le-am rostit la diferite congrese și reuniuni religioase. În acest fel, opinia publică americană și-a putut forma o idee mai exactă despre realitățile din România, risipindu-se perdeaua de discordie ce s-a creat în anii războiului rece. Nădăjduiesc că vizita noastră a fost o contribuție la crearea unui climat mai prielnic construirii de noi punți pentru înțelegere și prietenie între popoare.

Postul de televiziune american National Broad Casting a transmis în ziua de 1 ianuarie 1967 un program de 30 de minute cu subiectul: „Viața comunităților evreiești”. Au participat: Șef rabinul Angliei, dr. Jacobowitz; rabbi Landrou, președintele organizației „Board of Rabbis” și Șef rabin dr. Moses Rosen.

Posturile de radio americane au transmis în mai multe emisiuni declarații și interviuri acordate de d. Șef rabin dr. Moses Rosen, în legătură cu viața obștei evreiești din România.

BIBLIA ÎN DRAMATURGIE

Biblia a inspirat în toate epocile pe dramaturgi. Scriitorii de toate limbile și-au luat din ea subiectele pe care le-au cîștigat în nemăsurate piese. Mari dramaturgi sînt incluși în acest grup. Englezii îi au pe: Milton, Byron, Barrie, Shaw, Masefield; francezii, pe: Racine, și Voltaire; germanii pe: Klopstock, Schuch, Hebbel, Grillparzer și Ștefan Zweig; spaniolii pe: Lope de Vega și Calderon; italienii pe: Alfieri, Metastasio și Aste.

Una din primele piese cu temă biblică (și

prima piesă scrisă de un evreu) este piesa „Exodus” a poetului Ezekielos din Alexandria, care a trăit în secolul II î.e.n. Fragmentele din această dramă păstrate de Eusebius în cartea sa „Pregătire pentru Evanghelio” arată că autorul a introdus în piesă personajele Moise, Tipora, Ham, etc.

Biserica a fost aceea care a reînviat drama, spre sfîrșitul Evului Mediu. În biserici se jucau dramatizări simple ale legendelor sărbătorilor cum ar fi Crăciunul Vinerea Mare și Paștele.)

Mai târziu, fiecare țară — Anglia, Spania și Italia, iar mai pe urmă Franța și Germania — și-au dezvoltat propriilor lor dramaturgii naționale. În Anglia, cu cit drama se muta din biserică în afara ei, aceasta a devenit un mijloc pentru prezentarea în fața publicului a subiectelor atît din Vechiul cit și din Noul Testament.

Povestea Creațiunii apare și în piesele lui Byron („Cer și pămînt” 1822); Alfred Austin (Continuare în pag. IV-a)

Poezia Dorei Teitelboim

Printre poezii de seamă care scriu în limba idiș se numără Dora Teitelboim.

Dora Teitelboim s-a născut la Brest-Litovsk, într-o familie muncitorească. Dar ea n-a trăit în orașul acesta decât anii copilăriei. La vârsta de 17 ani începe pentru ea o nouă și mare experiență: America, unde emigrează cu familia. Ea rămâne în America 28 de ani, trăind viața aspră a miilor de emigranți. New York-ul nu este un oraș prea primitiv pentru care ea suferă. Marele scriitor american Henry Miller scria: „Cînd domnește o extraordinară liniște, din hidoșenia clădirilor din New York se desprinde o muzică de o solemnă tristețe, de o desnădejde care îți închircește pielea”. Dora Teitelboim a cunoscut aceste străzi cufundate în beznă, aceste maldane pe care se joacă copiii mizeriei, aceste buruieni care înfloresc ca altădată trandafirii speranței între zidurile orașului natal. Ea a cunoscut viața aspră a emigranților, muncind pînă noaptea tîrziu în atelierelor de confecțiuni din Bronx. Dar în puținele clipe de răgaz pe care i le lasă această muncă, Dora Teitelboim scrie de zor, căci scrisul a fost pentru ea dintotdeauna, o pasiune: primele ei poezii le-a scris la doisprezece ani! Renunțînd apoi la munca ei de modistă spre a se dedica în întregime scrisului, Dora Teitelboim militează și în diverse organizații populare.

Primele ei poeme, publicate la începutul celui de al doilea război mondial în diferite ziare și periodice, atrag imediat atenția criticilor și pasionează pe auditorii numeroaselor recitaluri pe care le dă prin țară. Lirismul ei social este profund uman și surprinde prin spontaneitatea sentimentelor și originalitatea expresiei. Itinerariul liric al lui Dorei Teitelboim în lume, subliniază poetul și editorul Pierre Seghers în prefața ediției franceze a culegerii de poeme: „Vîntul îmi vorbește idiș” — pleacă de la tragicele nopți ale New Yorkului, de-a lungul Poloniei în ruine

unde ea regăsește, distrus, orașul ei natal, de la ultimele mijirii ale zilei peste cîmpurile Ruhrului, străbătute încă ieri, în vagoane plumbuite de alțiia martiri, pînă la dîra Lunikului în jurul pămîntului nostru. Trebuie să mergi pînă la capătul tunelului ca să cuiegi primele zorele ale aurorii. Nu trebuie să accepți, fără împotrivire, nenorocirea, moartea. Trebuie să știi să le depășești. Trebuie să dovedești celorlalți oameni că fericirea este un lucru posibil. Ea se află în freacă vîntului, în lupta și realitatea lumii”.

Apărînd, în 1944, cu prima ei culegere de poeme „În mijlocul lumii”, Dora Teitelboim dă apoi la iveală „Pămîntul și cerul” (1948), „Cu fața spre viață” (1952), „Cu ochii deschiși” (1955) și acel poem al minții, al durerii și al speranței, „Balada lui Little Rock” (1959), în care ea își împrumută glasul poporului negru persecutat. Acest larg poem care descriind 24 de ore din viața unui mic oraș american crează o adevărată tragedie, este rînd pe rînd în ondulațiile ritmului epopee și cîntec de leagăn, elegie și spiritual negru, narațiune și satiră. Căci Dorei Teitelboim nu-i este indiferentă nici o formă poetică. Lirismul ei poate fi turnat în toate tiparele, el atinge uneori dimensiunile epopeii.

„Vîntul îmi vorbește idiș” — ultima culegere de poeme, apărută în 1963 în ediția franceză — a fost salutăată de critica literară drept una din reușitele poeziei contemporane. În aceste poeme, în care se țes firele invizibile care leagă secolele, apropiatul și îndepărtatul, terestru și sideralul, spre a se înălța spre cucerirea unei stăpîniri frățești a lumii, Dora Teitelboim ne dă, în accente vizionare, cea mai nobilă lecție: să iei asupra ta durerea fraților tăi și, prin virtutea cîntecului, să-i călăuzești spre bucurie.

Unele dintre operele Dorei Teitelboim au fost traduse în mai multe țări, printre care și Vietnam.

VÎNTUL

Vîntul s-a stîrnit și mi-a vorbit în idiș.
Vorbea către arbori, ce-și răreau frunzele-n ceață
Iar eu retrăiam foșnetul dumănșon din vremuri
Și țurțurii mortali ai anilor de gheață.

În șerpuiala brizei ce rechemă coșmarul
Auzeam susurul mamei adormindu-și pruncii
Povețele bunilor și primul bănuț
Scormonit în sacul de aur al muncii.

Intuiam basmul biblic al lui Ruth cu-n bouar
Mulțumind Creațiunii pentru mierea visului.
Curați în gîndire și-n străie curate
La braț cu tot neamul cinsteam Casa Domnului.

Dar iată, norii se sparg, o iau razna
Milenarul „Gut lom-tow” timid, se destramă.
Evrei torturați și călcați în picioare
Uimesc omenirea cu marea lor dramă.

Furtuna a smuls, a pus la pămînt copacii
Un puhoi satanic a fost, un blestem
Din doldora vîntului pornește un vaet:
„Fum și cenușă de la Maidanek sîntem”.

Furtuna vueste prin izbele goale
Și jale propagă suflarea-i de iască:
„Sîntem cenușa celor arși, a lăstarelor
Ce lichidați în pripă, n-au prins să pășească”.

S-au stins astăzi multe rafele și fumuri
Da-n lumea ce piere cînd nu e iubire
Osuarul plămădit din șase milioane
Menține trează conștiința ta, omenire!

Dora Teitelboim

SFINTELE PRECEPTE MOZAICE

(Urmare din pag. 1-a)

nești. Dumnezeu a înveșmîntat orice lucru din lumea aceasta într-o mișcă. Astfel, este o mișcă să faci o faptă bună; să-ți îngrîștii trupul; să te rogi; să aduci pace și bună învoire între oameni. După cum e o mișcă să ascuți cu luare aminte cuvintele înțeleptilor, să hrănești servitorii infirmi, să tratezi pe toți care-ți intră în casă cu bunătate și a.m.d.

După cum am spus, întreaga viață a credinciosului e jalonată de comandamentele acesteia religioase. Această idee e poetic exprimată în „Cîntarea cîntărilor”, unde se spune că viața credinciosului e plină de mișcări precum e rodul de semințe. Îndeplinind aceste precepte, credinciosul nu are în vedere vreun folos material, aici sau în cealaltă lume. El îndeplinește de dragul de a le îndeplini. Perfecționarea caracterului moral care rezultă din aceste îndepliniri este în ea însăși o răsplăt, pentru că o mișcă atrage în mod invariabil o

alta (Avot 1:3; 4:2). Intrucit sfintele comandamente au fost date într-o desăvîrșire caracterului moral al omului, o mișcă nu trebuie să fie îndeplinită prin încălcarea altuia. Mișcările trebuie să fie îndeplinite cu toată sinceritatea inimii și a minții pentru că acestea sînt manifestări vizibile ale dragostei omului față de Dumnezeu, dragoste care trebuie să se reverse atît din inima cit și din mintea omului.

De cel mai mare interes este concluzia tradiției, transmisă de către Simlai, după care David a inclus cele 613 mișcări și le-a concentrat în 11; Isaia le-a concentrat în 6; Micai în trei, după aceea Isaia în două. Profetul Amos le-a inclus pe toate într-una singură, pe care a formulat-o așa: „Căutați-Mă și veți fi vii” (Amos 5:4). Habakuk le-a inclus și el într-una, adevărată chintesență a spiritului profetului: „Cel drept va trăi cu credință” (Hab. 2:4).

Marcel Blecher

Marcel Blecher, copilăndul cu ochii mari, albaștri și întrebători, mi se pare un scriitor unic. Desigur că dacă viața lui nu s-ar fi desfășurat sub o zodie atît de tragică, cu totul altele ar fi fost sursele inspirației sale. Încă din neputința de a-și trăi viața în fațete, apare forța de concentrare a trăirii în sine. A debutat cu totul remarcabil, cu „Întîmplări în irealitatea imediată” (1935), carte de o ascuțite de analiză psihologică, sporită de ineditul terenului de investigație. Într-oare de a fi zăbrălit în carapacea lui de ghips, copilul e închis în izolarea lui morală și în morbiditatea predestinată. Sînt avaturile unui om înclănat pe patul procustian al unei boli cumplite și călînd cu orice preț, prin derivate, să-și depășească mormîntul fiziologic.

„Inimi cicatrizate” opera lui capitală e zguduitoră povestire a martirajului unor tuberculoși osoși dintr-un sanatoriu maritim, ducînd o viață proprie și complet izolată. Imobilizați de vii pe cite o gutieră, în care za luni și uneori ani, bolnavii se iluzionează că pot evada din atrocitatea categoriei de viață în care intră de cum li se aplică ghipsul. Îndurînd chinurile fizice mai presus de ce poate să-și închipuie un om și suportînd încercări înnebuitoare de cîntare în propriul lor corp, ei se mîngie cu nădejdea evadării în dragoste. Și poate fiindcă durerile sîcrine, se poate explica și fuga frenetică în aventură erotică.

Marcel Blecher, cum arată numeroase pagini din acest roman, a fost pe lingă un agher și detașat psiholog și un remarcabil naturist, prin capacitatea de a surprinde sufletul peisajului și a-l zugrăvi neted și minuțios prin cîte un adjectiv rar și plin de sevă, încadrînd în natură ororile bolii și ale morții. Din infernul acestei trăiri a unei lumi în care predomină spectrul fiziologic, scriitorul a realizat o carte uluitoare, de halucinantă viziune și poezie prin încercarea de a purifica abjecta condiție în care trăiesc eroii povestirii.

Pe lingă stilul ineverdat al scrupulos artist, prin spiritul economiei verbale, care prin expresii proprii, pregnante, amintește cunoștințele agonizante de autor ca chimist, cartea atrage și cucerește prin simțul de umor cu care Blecher cearcă să depășească latura tragică a existenței sale. Ea te face, mai cu seamă, să participi cu căldură la pătimirile îndurate de personajele ei. Să poți dezvălui cu răceală, și analiza cu detașare hilarul și grotescul de sub cea mai teribilă suferință, să poți ride cînd ești încercat în ghips și pradă unor neomenești, unor grozave chinuri, iată ce constituie o adevărată biruință asupra apriei fiziologii, nota dominantă a acestei unice și sfîșietoare cărți; și a doua biruință: în perioada lentei degradări, să poți compune un lucru unitar, artistic și emoționant totodată. Se vede că Blecher era prozator, dar se nascuse poet. Numai poezii au datul ca aflîndu-se în cea mai îngrozitoare situație, să o poată depăși și descrie. Era de la sine înțeles ca volumul de versuri scos de Blecher în 1934, să se cheme „Corp transparent”. De altfel, toată activitatea-i literară s-a consumat între anii 1934—36, cit măcinarea lentă îi mai dădea răgaz, fizic și psihic, să poată ține condeiul în mînă.

Substanțialul poet și prozator n-a apucat să treacă mult peste 30 de ani, dar ne-a lăsat scrieri ce-î în viața prezenta artistică și umană printre noi, pentru că literatura lui era rezultată dintr-o desăvîrșită experiență, trăită cu toată intensitatea pe pielea-i proprie.

CAMIL BALTAZAR

NOI LINII AERIE NE
INTERNATIONALE

În cursul acestui an vor lua ființă noi linii internaționale aeriene servite de avioanele românești de pasageri. În acest fel, Bucureștiul va fi legat în mod permanent de Londra, Milano, Cairo și Istanbul. Se preconizează ca, pentru prima oară, avioanele românești de pasageri să asigure zboruri pentru călători către nord-estul Africii, aterizînd și decolînd de pe aeroportul Beirut din Liban.

Odată cu asigurarea acestor legături permanente, avioanele românești de pasageri vor deservei 18 capitale și mari orașe.

BUCUREȘTI 1967

Planul de dezvoltare a orașului București prevede pentru anul acesta noi și importante obiective social-culturale.

Astfel, se continuă lucrările la centrul de televiziune, la Institutul Politehnic și la dezvoltarea rețelei de alimentare cu apă. În curînd vor începe lucrările de construcție a noii clădiri a Teatrului Național.

Noi școli și licee se vor adăuga celor prezente, asigurînd condiții mai bune de învățămînt pentru încă 12 000 elevi. Rețeaua sanitară va crește cu 2 dispensare moderne. Va fi dat în folosință teatrul din Giulești, complet modernizat, iar în cartierul Drumul Taberei se va ridica un cinematograful modern cu 900 locuri.

Suprafața locuibilă va crește cu circa 13 500 apartamente.

BALETUL ROMÂNESC
LA HAVANA

În cursul lunii ianuarie, ansamblul de balet al Teatrului de Operă și Balet din București a întreprins un turneu în Cuba.

Artiștii români au susținut primul spectacol la Havana, în seara zilei de 4 ianuarie, cu „Lacul lebedelor”. Rolurile principale au fost interpretate de Ileana Iliescu și Gheorghe Cotovelea, artiști emeriți. Spectatorii prezenți în marea sală a sindicatelor au făcut o caldă primire balerinelor române, salutîndu-le cu aplauze furtunoase și numeroase chemări la rampă. Artiștilor români li s-au oferit coșuri și buchete cu flori.

MESAGERI AI CULTURII

În acest an, 16 formații artistice românești vor fi mesagerii culturii în 18 țări. Printre cele mai importante turnee peste hotare se numără cele pe care le vor întreprinde Filarmonica „George Enescu” în U.R.S.S. și Turcia, Teatrul de Operă și Balet în Iugoslavia și Austria, corul „Madrigal” în R. F. Germană, colectivele unor teatre dramatice, de copii, de păpuși în Bulgaria, Franța, Polonia, precum și în mai multe țări din Asia.

Aceste prezențe românești dincolo de granițele țării vor constitui tot atîtea prilejuri pentru formațiile artistice de a adăuga noi izbînzii la șirul celor obținute în 1966 în domeniul teatrului, muzicii și dansului.

MENAȘE BEN ISRAEL

Personalitate complexă, om politic și filosof, Rabi Menashe ben Israel a jucat un rol de seamă în istoria evreilor. Două mari comunități îl consideră ca aparținându-le; cea din Amsterdam și cea din Londra. Marele Rembrandt, prietenul său i-a imortalizat portretul sub denumirea „Rabinul din Amsterdam”. Dar Menashe ben Israel nu s-a născut în nici unul din aceste orașe. Nu există vreun document despre locul nașterii sale. După unii s-ar fi născut la Lisabona, capitala Portugaliei; după alții, în orașul francez La Rochelle, în anul 1604. În anii aceștia, în Portugalia, conform legilor Inchiziției, nu aveau dreptul să trăiască decît evreii care trecuseră la creștinism. Pe ascuns, însă, ei rămăneau evrei — erau evreii marani. Tatăl lui Menashe ben Iosif a fost și el silit să treacă la creștinism, numindu-se Gaspar Rodriguez Nonis, iar mama sa, Antonia Guira era și ea dintr-o familie de marani. Fiind denunțat ca maran, Gaspar Rodriguez a fost pedepsit conform legilor crunte ale Inchiziției și silit să participe la „procesunea celor pocăiți”. A fost iertat, dar averea i-a fost confiscată. Când i s-a născut un fiu, el a fost botezat, dîndu-i-se numele de Manuel Dias Guira. La scurt timp după nașterea băiatului, familia și-a dat seama că nu va mai putea rezista în atmosfera deprimantă a inchiziției catolice și a fugit la Amsterdam în Olanda, oraș cu-

PROFIL

noscut pentru toleranța sa religioasă. Aici tatăl și-a ales numele Iosif ben Israel, iar cei doi fii ai săi au fost numiți Efraim și Menashe și au trecut în mod public la iudaism.

Familia ben Israel a găsit la Amsterdam o comunitate evreiască bine organizată, compusă în majoritate din evrei spanioli marani. Erau aici două mari temple și o „leșiva” renumită. Tînărul Menashe a primit o educație multilaterală. Biblia și talmudul l-au învățat rabinul Ithac bar Avraam Uriel, mare învățat, predicator, poet și filolog originar din Fez (Maroc). A studiat și științe laice, în special limbi străine, posedînd la perfecție ebraica, portugheza, spaniola, latina și greaca, însușindu-și mai tîrziu și limbile italiana, franceza și engleza. A aprofundat științele filozofice și medicale. În anul 1620 murind dascălul său, rabinul Ithac Uriel, Menashe deși foarte tînăr, a fost numit în locul său. În scurt timp, Menashe ben Israel a devenit figura centrală a comunității din Amsterdam. Rabinul șef al orașului era pe atunci Rabi Saul Levi Murtara, originar din Veneția, dascălul lui Baruch Spinoza. Menashe ben Israel se căsătorește în anul 1623 cu Rachel din familia Abarbanel, care se considera ca descendentă a regelui David. Menashe ben Israel a candidat la postul de loțitor de șef rabin, pentru care se considera apt, dar nu a fost ales. Deziluzionat, el primește oferta comunității evreiești din orașul Tirnambuco din Brazilia și devine rabinul ei. Doi ani a stat în acest oraș, fiind primul rabin din Lumea Nouă. Curînd, însă, este rechemat la Amsterdam, unde se eliberează postul de loțitor de șef rabin. Menashe ben Israel a deținut acest post mulți ani. Sînt ani fecunzi de activitate pe tărîm cultural. În primul rînd, Menashe ben Israel a înființat o tipografie în limba ebraică și în decurs de 30 de ani, cît a dăinuit această tipografie, au văzut lumina tiparului peste 60 de tratate, printre care și acelea ale lui Reb Saadia Gaon. Menashe ben Israel și-a tipărit aici și propriile lucrări, atît în limba ebraică cît și în alte limbi. Încă la vîrsta de 17 ani și-a tipărit prima sa lucrare de gramatică, intitulată „Limba clară”. Dar cercul cititorilor în limba ebraică era restrîns. De aceea Menashe ben Israel scrie și în limba spaniolă lucrarea sa „Consiliador”, la care a lucrat între anii 1632—1661. A urmat o serie întregă de lucrări scrise în limbile spaniolă și latină: „Despre slăbiciunea omului și ispita păcatului din om”, „Figura lui Nabucodonosor”, „Sufletul vieții”, o cercetare a lucrărilor lui Iosephus Flavius (tradusă și în limba ebraică) și multe altele. Aceste lucrări s-au bucurat de o înaltă apreciere și în cercurile neevreiești, care se ocupau de probleme filozofice și religioase. Faima lui s-a răspîndit în multe țări din Europa.

Menashe ben Israel a murit în noiembrie 1657.

meridione

Izvoare iudaice despre Alexandru Macedon

Alexandru cel Mare apare în istoria evreilor după bătălia decisivă de la Issus (333 î.e.n.), cînd a coborît pe coasta de răsărit a Mediteranei. În drum, el a cucerit Tirul, după un înversunat asediu de 7 luni și Gaza, după alte două luni de asediu (noiembrie 332 î.e.n.). Din Gaza, Alexandru a pornit spre Egipt, unde a petrecut iarna, după aceea s-a întors în nord, oprindu-se în drum la Samaria și Tir, baza lui de operații (mai 331 î.e.n.).

Principalul interes al acestor mișcări ale lui Alexandru, din punct de vedere al istoriei evreilor, constă în relatarea călătoriei sale la Ierusalim, așa cum este descrisă de Iosephus Flavius. Ecouri ale acestei călătorii se pot găsi în sursele rabinice și în alte narațiuni ale epocii. Această relatare cuprinde unele pasaje confuze chiar contradictorii, ceea ce a făcut pe unii cercetători să emită părerea că de fapt Alexandru a făcut nu una, ci două expediții deosebite în Iudeea. Potrivit acestui punct de vedere, prima și cea mai importantă a fost aceea din timpul asediului orașului Gaza; a doua expediție ar fi avut loc în timpul călătoriei sale din Egipt spre Samaria. Scopul acestei expediții ar fi fost de a pedepsi pe conducătorii unei revolte în cursul căreia guvernatorul Andromacos fusese ucis în mod mișele.

Se pare că Iosephus Flavius, singurul istoric care semnalează trecerea lui Alexandru prin Iudeea, ar fi cunoscut amănuntele ambelor vizite. Iar în cazul că în realitate a fost doar una singură, atunci, din păcate, a amestecat detaliile într-o singură narațiune continuă. Neputîndu-l să contrazică pe unii să respingă istorisirea lui Iosephus, considerînd-o în întregime imaginară. Părerea majorității specialiștilor este însă că, deși relatarea lui Flavius nu trebuie luată *ad-litteram*, ea reflectă totuși un fapt istoric. Faptul că ceilalți istorici ai antichității nu au consemnat acest episod din cariera lui Alexandru nu trebuie să ducă în mod automat la contestarea autenticității relatării; pentru ei Iudeea era o țară mică și neînsemnată, care nu merita atenție.

Vom recapitula istoria expediției lui Alexandru în Iudeea așa cum ne-o prezintă Iosephus („Antichități” cartea II, cap. 8). În timpul asediului Tirului, împăratul Alexandru cere Marei preot Iaddua, trupe și provizii. Acesta din urmă, dorind să nu calce jurămîntul de prietenie pe care îl făcuse lui Darius, refuză Miniat, Alexandru amenință că după ce va cucerii Tirul va întreprinde o expediție de pedepsire împotriva lui Iaddua.

Cînd Alexandru cel Mare se apropie de Ierusalim, fu întîmpinat de Iaddua, împodobit cu hainele lui de aur și purpură, de preoți în vestimentele lor scumpe, precum și de o mare mulțime îmbrăcată în alb. Spre uimirea tuturor, cînd mîndrul cuceritor îl văzu pe Marele preot pe cap cu mitra pe care era săpat numele Domnului, se înclină adînc în fața acestuia, salutîndu-l cu venerație. Întrebat de ce a făcut aceasta, Alexandru ar fi răspuns că, pe cînd se afla la Dium, în Macedonia a avut un vis în care i se arătase un chip îmbrăcat la fel ca Marele preot și care-i prevestise că va cucerii Persia. (Alexandru avea adesea asemenea vise).

După aceasta, Alexandru a intrat în Ierusalim, unde a adus sacrificii lui Dumnezeu. Această aserțiune este verosimilă, căci Alexandru avea obiceiul de a aduce jertfe zeilor tuturor cetăților pe care le cucerea, pentru a-și atrage bunăvoința locuitorilor.

A doua zi după intrarea sa în Ierusalim, Alexandru a satisfăcut cererea iudeilor de a li se permite să-și păstreze legea strămoșilor lor. El i-a absolvit de la plata impozitelor în acel an, care se nimerise a fi un an sabbatic. Evreii l-au rugat să acorde aceleași drepturi și coreligionarilor lor din Babilonia, cerere pe care de asemenea a încuviințat-o. Părăsind Ierusalimul, Alexandru și-a dus armatele în orașele învecinate. Samaritenii l-au rugat să le acorde și lor aceleași privilegii ca și iudeilor, dar Alexandru le-a spus că le va da răspunsul după ce se va întoarce. Între timp a luat cu el în Egipt trupe samaritane.

O relatare asemănătoare se găsește și în literatura rabinică (Ioma 69 a, ș. a.), doar că acolo numele Marei preot este Simon cel Drept. Unii cînturari explică această inadvertență prin tendința de a transfera toate evenimentele unei anumite perioade asupra celei mai celebre personalități ale acelei epoci, în cazul de față asupra lui Simon cel Drept. Alții, dimpotrivă, sînt de părere că episodul a avut loc pe prilejul devastării Samariei de către Ion Hircanus (Antichități” cartea 13, cap. 10), în timp ce unii istorici cred că ar fi vorba de primirea în Ierusalim a lui Antiohus cel Mare (ib. cartea 12, cap. 3).

Această expediție este pomenită și în cronicile samaritane, precum și în alte povestiri despre Alexandru cel Mare. Interesant de relevat că în aceste cronici numele Marei preot este cînd Anani, cînd Hanani, probabil o deformare a numelor Hanania sau Onias.

Istoricii care contestă autenticitatea informațiilor de mai sus, afirmînd că episodul ar fi complet inventat își bazează această părere pe două motive principale: 1) această călătorie nu se încadrează în itinerarul lui Alexandru; 2) iudeii nu prezentau pentru el nici un interes.

Nici unul din aceste motive nu este destul de puternic pentru a fi acceptat. Alexandru ar fi putut să ridice pentru cîteva zile asediul orașului Gaza, pentru a face o incursiune în Iudeea. Într-adevăr, Curtiun amintește despre o acțiune asemănătoare în timpul asediului Tirului, cînd Alexandru a întreprins o expediție de pedepsire de 11 zile împotriva unor triburi din regiunea libaneză.

Obiecțiunea că pentru Alexandru evreii nu prezentau interes este contrazisă de însăși viața și faptele lui Alexandru. Om de stat cu o viziune pătrunzătoare, Alexandru și-a dat repede seama despre rolul evreilor în sfera culturală, economică și intelectuală a imperiului său. Tînta lui Alexandru era să realizeze o sinteză între cultura occidentală și cea orientală, în forma elenismului. Fără îndoială că el a apreciat capacitatea evreilor de a absorbi cultura străină, menținîndu-și în același timp identitatea proprie, devenind în acest fel un factor de civilizație.

De altfel, foarte probabil că Alexandru auzise de evrei de la profesorul lui, Aristotel, care, după cum relatează Iosephus („Impotriva Ioseph Apion” I: 22), înfîlșise un evreu care era un adevărat filozof „și grec nu numai cu limba, dar și cu sufletul”.

În literatura iudaică se găsesc adesea referiri la Alexandru, cum ar fi în cartea lui Daniel (8:3—8 și 12), unde imperiul lui este descris ca „cel de al patrulea mare regat, țapul care a învins berbecul medo-persan”. În această carte, moartea timpurie a împăratului este simbolizată prin frîngerea unui mare corn. Și în Cartea 1 Macabei 1: 1—8 se află o scurtă mențiune despre Alexandru.

Este natural ca un destin neobișnuit ca al lui Alexandru să fi dat naștere la numeroase legende, dintre care multe s-au păstrat în literatura iudaică. Aceste legende se pot orîndui în două categorii: unele care au corespuns în izvoare neevreiești, altele care sînt specifice iudaice. Printre primele sînt:

1. Povestea celor zece întrebări pe care Alexandru le-a pus înțelepților din Sud (Tamid 31 b—32 a). Această poveste amintește de o relatare din Plutarh.

2. Călătoria lui Alexandru în regiunile întinse ale Africe (ibid. 32 a.).

3. Vizita lui Alexandru la amazone, care-și bat joc de lăcomia lui, oferindu-i să mîncepe pine de aur. (Tamid 32 ab).

4. Călătoria lui Alexandru la porțile raiului, unde i s-a interzis intrarea, dar i s-a oferit un os care depășea în greutate tot aurul și argintul pe care el îl posedea. Rabinii i-au explicat că acesta era orbita ochiului, care nu se satură niciodată pînă nu este acoperit cu un pumn de țîrînă, după care nu mai cîntărește nimic (Tamid 32 b).

5. La un proces care se ținea în fața regelui Kazia, Alexandru auzi cum un reclamant argumenta că dorește să înapoieze o comoră pe care a găsit-o în timp ce săpa un cîmp pe care îl cumpărase de curînd. Vînzătorul susținea că el a vîndut bucata de pămînt cu tot ce conținea acesta. Regele Kazia a rezolvat problema sugerînd ca fiul reclamantului să se căsătorească cu fiica pîrîului și comoră să le fie dată ca dar de nuntă. Uimit, Alexandru spuse că el ar fi ucis pe amîndoi cetățenii în litigiul și ar fi confiscat comoră (Ier. B. M. 11 8 c.).

6. Cu ajutorul a doi vulturi, Alexandru s-a înălțat în văzduh pînă ce pămîntul i-a apărut ca o minge (Ier. A. Z. 42 c), după aceea s-a scufundat în mare într-un clopot de sticlă.

Legende specifice evreiești despre Alexandru sînt acelea care subliniază bunăvoința lui față de poporul evreu. Există un număr de legende care pomenesc de un anume Gebiha ben Pesisa, sau ben Kosem, care a apărut în chip înțelept drepturile evreilor, cucerindu-l pe Alexandru prin răspunsuri spirituale (San. 91 a). Josippon și o cronică samaritană relatează că atunci cînd Alexandru a vrut ca să i se înalte o statuie în templu, Marele preot i-a explicat de ce nu se poate face acest lucru, dar în schimb a hotărît de a da numele Alexandru tuturor băieților care se vor naște în acel an. După o relatare din Midraš Alexandru ar fi reînălțat osemintele lui Ieremia în Alexandria (Midraš Agada pînă la Num. 30 15).

O monedă de acum 2300 de ani

Printr-o întîmplare fericită, un colecționar canadian a descoperit la un magazin de antichități dintr-o țară a orientului apropiat o monedă iudaică veche de circa 2300 de ani.

Piesa este din argint, cu un diametru de 8 milimetri și are o greutate de 3 grame. Pe avers sînt imprimate în caractere ebraice YHD, adică Yehud, numele arameic al Iudeii în vremea imperiului persan. Imaginea reprezintă o floare, probabil un crin, așa cum se poate vedea și pe alte piese bătute la Ierusalim sub dinastia Hașmonaimilor. Reversul monedei reprezintă un șoim.

Această monedă are o mare valoare numismatică, în întreaga lume existînd mai puțin de 10 piese ebraice bătute în perioada persană.

Moneda a fost donată Muzeului din Ierusalim.

UN MESAJ DIN PARTEA MARELUI RABIN (HAHAMBASA) AL TURCIEI

Marele rabin al Turciei (Hahambaşa), David Asiau, a adresat Eminenţei Sale d-lui Şef rabin dr. Moses Rosen următorul mesaj de salut cu prilejul aniversării de zece ani a revistei noastre.

„Din paginile revistei pe care o conduceţi am luat cunoştinţă că aţi sărbătorit un deceniu de la apariţia ei. Imi este deosebit de plăcut să număr printre cei care vă felicită şi iau parte la bucuria dv.

Citind regulat pagina ebraică a revistei imi dau seama de valoarea acestei publicaţii a evreimii religioase din ţara dv. şi de strădania pe care Eminenţa Voastră şi colaboratorii o depun în această muncă binecuvântată. Revista dv. reprezintă un mijloc de comunicare între iudaismul din România şi cel din restul lumii.

Fie ca strădania dv. să deosească şi să prospere, spre fericirea dv. şi a iudaismului din România! Dumnezeu să învrednicească pe Eminenţa Voastră cu mulţi ani de viaţă, sănătate şi să călăuzească obştea dv. cu strălucirea Torei.

Cu multă consideraţie,
DAVID ASIAU,
Prim rabin al Turciei.

Biblia în dramaturgie

(Urmare din pag. 1-a)

(„Turnul Babel” 1874), Charles Reznikoff („Geneza” — 1927) şi James Oppenheim (1917). La fel se poate spune şi despre restul textului Bibliei, întâmplările care-i fascinau pe evrei acum două mii de ani i-au atras şi pe scriitorii miracolelor din Evul Mediu şi de atunci încolo au interesat şi pe unii dramaturgi moderni.

Povestea lui Adam şi Eva, unul din episoadele din Geneză, a inspirat pe numeroşi dramaturgi. Printre cei care s-au servit de acest subiect este şi John Dryden („Neprihănită şi căderea omului” 1677), Elizabeth Barrett Browning („Drama Exilului” 1844) şi Arthur Hugh Clough („Fragmente din misterele păcatului” 1869). Dramaturgul Hugo de Groot, bine cunoscut şi ca autor al unei doctrine juridice, a scris şi el piese cu subiecte biblice, dintre care „Adamus” (1601). Autorii cehi Karel şi Josef Capek şi-au demonstrat talentul pentru satiră în piesa „Adam, creatorul” (1929) iar Imre Madach descrie acelaşi episod în limba maghiară (1908). Unii dintre poeţii mai cunoscuţi americani s-au inspirat şi ei din povestea lui Adam, astfel William Caughan Mody scrie „Moartea Evei” (1912), Bliss Carmen şi Mary Perry King „Eva” (1913), Jean Starr Untermyer „Eva în faţa pomului” (1921) iar George Bernard Shaw în „Înapoi la Matusalem” dedică o parte din „pentateuhul meta-biologic” istoriei lui Adam şi Eva.

Episodul Cain şi Abel se găseşte în cel puţin 12 piese scrise în diferite epoci. „Cain” al lui Byron (1821) este una dintre ele, Christopher Morley a scris o piesă într-un act despre primul fratricid „La răsărit de rai”. Italianul Vittorio Alfieri, a scris una din cele mai importante drame ale sale cu acelaşi subiect.

Figura impunătoare a celui dintâi dintre patriarhi, Abraham, a inspirat pe mulţi dramaturgi. Feo Belcar a scris una din primele piese italiene în 1449 „Abramo e Isacco”. Moses ben Mordecai Zacuto a scris în 1640 primul poem dramatic în ebraică modernă având ca personaj central pe patriarhul Abraham, iar Theodore de Beze a scris o piesă în limba franceză.

Printre piesele cele mai semnificative bazate pe povestea lui Iacob se găseşte aceea a vienezului Richard Beer-Holmann, „Visul lui Iacob” (1927) şi a germanului Gerhart Hauptmann „Cîntecul păstorului”. Despre Iacob s-au scris cel puţin 15 piese.

Iosif a fost un personaj care s-a bucurat de multă atenţie din partea dramaturgilor, ca şi din partea romancierilor. Se pot enumera cel puţin 60 de piese moderne cu acest subiect. Hugo de Groot a scris o piesă în limba latină. Popularul dramaturg britanic N. Parker, de la începutul secolului XX, a scris o piesă de mare succes „Iosif şi fraţii săi”.

Dintre numeroasele piese inspirate din viaţa lui Moise merită să fie amintită aceea a evreu-

lui american, Samuel B. J. Juda („Fecioara din Midian” (1833). De asemenea trebuie amintită piesa „Moise în tuişul de rogoz” (1782) de Hana More şi o piesă mai recentă (1923) „Exodus” a dramaturgilor englezi Harold F. Rubinstein şi Halcott Glover.

Bileam este şi el dramatizat în „Jocul Miracolelor” din Chester şi în câteva piese moderne.

Pe Ioşua îl găsim în piesa lui Sam Rowley, din 1602. În drama lui Thomas Morell, care a fost transpusă pe muzică de Hiendel în 1761 şi în piesa „Rahab” a criticului Richard Burton.

În cartea „Iudecători” sînt cîteva personaje care au inspirat opere dramatice. Astfel Bliss Carman şi americana Florence Kiper Frank, au dramatizat episodul cu Debora. Singura piesă academică engleză a lui John Critterson este Jephtha (1544). Acelaşi temă l-a inspirat şi pe Şalom Aş care a scris o piesă în 1915. S-au scris drame şi despre Gideon.

Povestea lui Samson a stimulat fantezia multor scriitori celebri. Cea mai cunoscută piesă „Agonile lui Samson” de John Milton (1671) a fost reprezentată de mai multe ori şi în secolul nostru. Această piesă a fost tradusă în multe limbi. „Samson”, piesa italianului Aste a fost jucată de celebrul Salvini într-un turneu pe care l-a făcut în anul 1873 în America. Leonid Andrieiev a tratat acelaşi subiect.

Cel puţin 12 piese i-au fost dedicate lui Samuel. Cea mai însemnată din piesele lui Vittorio Alfieri este „Saul” (1782—83). Piesa lui George Pele „Dragostea regelui David şi a frumuseţii Bat Şeva” (1599) este una din puţinele piese din perioada elisabetană care tratează un subiect biblic. Voltaire şi James M. Barrie, Beer-Holmann şi Hana More au scris şi ei drame despre regele David. O piesă biblică de mare succes a fost şi aceea a lui Clemence Dan „Via lui Nabot”. Una din nenumăratele piese care au fost inspirate din „Regii”, „Atalie” opera lui Jean Baptiste Racine (1691) reprezintă una din marile piese tragice ale acestui mare maestru al scrisului.

Regele Solomon a inspirat pe mulţi dramaturgi, printre care poezi înestrali ca Arthur Symons, Gordon Bottomly şi Bliss Carman.

Scriitorul de limbă idiş Peretz Hirschbein se numără printre acei care au fost atraşi de povestea lui Eliahu.

S-au scris piese de teatru despre profeţi — Hezekiah, Isaia şi Ieremia. Din această categorie se cuvine amintită piesa lui Stefan Zweig „Ieremia”, mişcătoare pledoarie împotriva războiului. Povestea cea plină de altă dramatism a vieţii lui Iov a dat naştere unei bogate literaturi, fiind asemănată cu tragediile antice greceşti.

Ruth ca şi Esther au dat şi ele personaje dramatice populare. O întreagă dramaturgie a fost scrisă despre regina Persiei. Racine a scris piesa „Esther” în anul 1689; John Manselield, piesa cu acelaşi titlu în anul 1922. Poeta americană Ella Wheeler Wilcox a scris piesa „Mizpah” (1906) pe tema Esther.

Povestea din Apocrife, Judith şi Holofern s-a bucurat de mare popularitate printre dramaturgi. Poetul englez Lancelotti Abercrombie (1912), americanul Thomas Bailey Aldrich (1904), dramaturgul englez Arnold Bennett (1919), realistul german Friedrich (1840) italianul Paolo Giacometti (1866) şi americanul Harry Kemp (1924) cu toţii au scris piese pe această temă.

„Jehuda Macabeu” este una din puţinele piese ale lui Henry Wadsworth Longfellow (1872). Cartea lui Tobias a fost dramatizată de Katherine Lee Bates (1926) şi de către dramaturgul scoţian James Bridie (1937). Acesta din urmă a mai scris şi „Susana şi bătrîni”.

FESTIVITATEA DE HAMİŞA ASAR

În seara zilei de 25 ianuarie a.c. (15 Svat), în sala de recepţii a templului coral din Bucureşti a avut loc tradiţionala festivitate de Hamişa Asar Bəşvət, Anul nou al pomilor.

În jurul meselor, împodobite cu flori şi fructe, au luat loc conducătorii Federaţiei Comunităţilor Evreieşti (M) şi ai Comunităţii Evreilor (M) din Bucureşti, clerici, preşedinţi de temple şi sinagogi, credincioşi.

Alocuţiunea despre semnificaţia zilei a fost rostită de d. Emil Sechter, secretar general al F.C.E. (M) Dl. prim-rabin I. M. Marilus a rostit cuvinte din Tora şi comentarii talmudice adecvate momentului.

Într-o atmosferă solemnă a fost rostită binecuvîntarea asupra fructelor. Dl. prim-cantor A. Gutman şi ceilalţi cantori ai templelor bucureştene au intonat cîntece liturgice şi sinagogale.

Istoria unei pietre funerare

În vechiul cimitir „Filantropia” din Bucureşti se află o piatră funerară fără mormînt. În cimitirul evreiesc din Odesa se află un mormînt fără piatră funerară. Pe piatră se găseşte la cimitirul bucureştean se mai poate deluşi inscripţia: „Simon Frug, decedat la 8.IX.1916”.

Cum a ajuns piatră funerară a lui Frug de la Odesa la Bucureşti?

Lucrurile s-au petrecut în timpul celui de al doilea război mondial, cînd nazii au ocupat teritorii întinse din Europa şi apoi din Uniunea Sovietică. În poarta nesăţioasă de jaf, ei nu s-au dat înlături de la nimic, nici chiar de la furturile cimitirelor evreieşti. Aşa

În poeziile cu caracter social, Frug produce muncă. În „Cîntecul muncii” poetul compară viaţa muncitorului cu traul de huzar al stăpînului, încheind cu un elogiu înfăţişat adus muncii şi muncitorului:

Coasta-i din oţel, seceră-i din fier,
Metale de rînd, nici decum preţioase;
Şi totuşi în ele ni-i viaţa, puterea,
Fără de ele nu sîntem nimic

Cîntaţi şi slăviţi dar munca.
Slăviţi-o din suflet, slăviţi-o cu foc,
Puternică fie mina trudită,
Puternică fruntea scîldată-n sudori!

Mare parte din creaţia lui Frug este consacrată vieţii grele a populaţiei evreieşti. Pogromurile din deceniul al VIII-lea al secolului trecut şi din anul 1905 fac asupra poetului o impresie răsculoare. Acestor tragice evenimente le închină poemul „Îndurare!” din care reproducem cîteva strofe:

Fluviu de sînge, mări de lacrimi
Clocestec pe tot întinsul...
Peste noi şi-a-nţins Dîrerea
Mina-i lungă, descîlnată.

Ascultaţi jelirea mamei
Şi-al copiilor suspin,
Morţii zac zvîrliti în stradă
Şi rîniţi lîngă ei.

Oameni buni, fie-vă milă,
Nespus de mare-i suferinţa!
Celor morţi daţi-le giulgiuri
Celor vii o piine daţi!

Poetul S. Frug

s-a făcut că vagoane întregi de pietre funerare din cimitirul din Odesa şi alte oraşe au fost expediate din Uniunea Sovietică.

Roata istorie a continuat însă să se învîrtească şi atunci cînd nazii, sub iuvirurile armatelor aliate, au început retragerea lor precipitată, s-a întâmplat să părăsească parte din bunurile efulite pe drum. Aşa, de pildă, după 23 August 1944, cînd a fost încauă regimul democratic în România a fost găsită şi adusă la Bucureşti piatră funerară a lui Simon Frug. Comunitatea evreilor (M) din Bucureşti a plasat această piatră în cimitirul Filantropia, unde se găseşte şi azi, pe una din aleele de la intrare.

Încearcă recent s-au împlinit 50 de ani de la moartea poetului, vom înfăţişa cîteva date despre viaţa şi opera acestuia.

Simon Frug s-a născut în anul 1860 în localitatea Bobrovkut, în ţinutul Herşonului, în familia unor colonişti săraci. Pînă la vîrsta de 9 ani a învăţat la heider, apoi, timp de trei ani la şcoala sătească şi cu aceasta se încheie educaţia lui şcolară. La vîrsta de 16 ani pleacă la Herşon, unde îşi completează cunoştinţele. Existenţa şi-o câştigă lucrînd în cancelaria ra-binului din acel oraş, unde are prilejul de a cunoaşte îndeaproape viaţa săracimii evreieşti.

La 20 de ani, în 1880, îl apare prima poezie, în ruseşte, în gazeta „Rassvet” din Petersburg. Poezia arc răsune în rîndurile intelectualităţii evreieşti din Rusia. Frug devine un colaborator al publicaţiilor evreieşti în limba rusă. Poetul este însă tot mai puternic atras către limba idiş, dîndu-şi seama că în această limbă trebuie să vorbească poporul la cărui viaţă şi suferinţe o înfăţişează. Începînd din anul 1888, Frug colaborează la ziarul „Idişes Folksblat”, „Oizfraind” ş.a.

Prin intermediul limbii idiş, poetul dă glas simţămintelor sale. În poeziile sale natura, pe care a cunoscut-o îndeaproape încă din anii copilăriei, petrecuţi la ţară, ocupă un loc de seamă. Descrierea naturii se împleteşte însă cu descrierea suferinţelor pe care masele evreieşti erau nevoite să le îndure pe vremea tarismului.

II. ZAIDMAN

A trecut un an de la încetarea din viaţă a neuitatei noastre soţie, mamă şi bunică.

ENTA ZAIDMAN

Duminică 12 februarie 1967, orele 13, ne vom aduna în faţa mormîntului ei, din cimitirul de pe pozeaua Giurgului, spre a-şi cînta memoria.

Familia Zaidman

Ideea mesianică

Ideea mesianică este chintesența celor mai nobile principii iudaice de pace, frățietate și înțelegere între oameni și popoare. Aceste principii, enunțate în cele mai vechi scrieri biblice și-au găsit promotorii străluciți în persoana profetilor. Cu un patos neîntrecut ei au chemat omenirea să se desăvîrșească, să practice în viața de fiecare zi virtuțile etice, prevestind era de aur cînd „săbiile vor fi prefăcute în pluguri” și „cînd mielul va trăi alături de lup”.

Din această credință într-o viitoare perioadă mesianică ce va aduce mîntuirea poporului evreu și a întregii omeniri, a încolțit încetul cu încetul ideea unui om urzit să conducă această mișcare.

Termenul Mesia vine de la cuvîntul ebraic *mašiah*, care înseamnă *uns, miruit*. Biblia folosește acest cuvînt pentru a desemna anumite persoane de rang înalt, care în chip de consacrare erau unse cu ulei sacru. Așa, găsim acest titlu atribuit lui Saul, primul rege al iudeilor, lui David și Marelui preot. În literatura biblică termenul este întrebuințat și în mod figurativ, pentru a desemna persoane anume favorite de către Dumnezeu.

Nădejdea într-un trimis providențial care urmează să se ivească în viitor, spre a întemeia împărăția lui Dumnezeu pe pămînt nu se găsește nici în scrierile biblice, nici în apocrifte. Diversele pasaje din Profeți care amintesc despre un astfel de om, mai ales Isaia, au fost interpretate de către erudiții Bibliei ca referindu-se mai degrabă la evenimentele contemporane profetului, decît la viitorul îndepărtat. Cu toate acestea, ideea unui viitor rege drept exista chiar și în perioadele preîmpurii. Faptul că Mesia este asociat de numele lui David sau de al unui descendent al acestuia trebuie explicat prin imaginea idealizată pe care poporul a păstrat-o despre acest rege.

David a devenit cu timpul prototipul mult așteptatului mîntuitor, deși descrierea funcțiilor și caracteristicilor sale au rămas vagi și nedefinite. În epocile care au urmat au existat și alte tendințe de a prezenta o personalitate istorică puternică drept mult așteptatului Mesia. Astfel, proclamația dată de către Cyrus pentru reînnoirea ei în patria lor a evreilor exilați în Babilon, a fost privită ca împlinirea profetilor mesianice, iar regele persilor considerat ca un fel de Mesia. Cu toate acestea, intenția profetului nu a fost să susțină că Cyrus era mult așteptatului Mesia, ci mai curînd un trimis datorită căruia era de pace și bună înțelegere va fi instaurată. Hagai și Zecharia (secolul VI î. e. n.) l-au privit pe Zerababel, un descendent al familiei regelui David, ca pe Mesia. Pe de altă parte, Malachi, ultimul dintre profeti nu pomeneste de vreun Mesia, așteptînd în schimb o reînviere a spiritului Torii. Tot în Malachi este enunțată pentru prima dată afirmația

despre Eliahu ca prevestitor al lui Mesia.

Această idee a jucat un rol important în dezvoltarea ulterioară a concepției mesianice. Ideea mesianică a căpătat o nouă expresie în literatura apocaliptică din ultimele două secole dinaintea erei noastre. Mariele schimbări pe care le-au adus cuceririle lui Alexandru Macedon au făcut să se nască noi speranțe în inimile multor evrei, dintre care unii l-au și privit ca pe Mesia aducătorul păcii și fericirii prorocite de profeti.

Scrierile apocaliptice i-au atribuit lui Mesia trăsături mistice. Pentru a înțelege această evoluție a ideii mesianice este necesar a se ține seama că ea s-a dezvoltat după cucerirea iudeii de către legiunile lui Titus. În fața superiorității zdrobitoare a cuceritorului, speranța într-o mîntuire naturală s-a stins, fiind înlocuită de așteptarea unui eveniment miraculos, care să aducă cu sine izbăvirea mult dorită.

În cartea Enoch, Mesia este reprezentat ca venind după ce întreaga lume a fost rege-născută, în timp ce în alte cărți ca „Testamentul celor 12 patriarhi” și „Oracolele sibiline”, Mesia este acela care va inaugura era păcii. În Psalmul lui Solomon el este reprezentat purificînd Ierusalimul de toate păcatele.

În toată literatura aceasta, Mesia este adesea reprezentat ca un mare și puternic conducător precum și ca o ființă supranaturală, care există de la începuturile lumii, foarte apropiată de Dumnezeu. El este citeodată descris ca o ființă ingenioasă a cărei existență a precedat crearea lumii, și care așteaptă timpul potrivit pentru a se arăta și a-și ocupa locul de glorie de unde va împărți dreptate tuturor locuitorilor pămîntului.

Credința într-un Mesia personalizat a atins apogeul în secolul I, cînd Roma și-a trimis guvernatorii ei despoți ca să domnească

asupra iudeii. Jugul era de nesuportat și iudeii așteptau să apară un conducător trimis de Dumnezeu care să-i elibereze de tiranie. Istoria a consumat cîteva izbucniri de natură mesianică în perioada dinastiei herodiene, toate singure reprimite.

Dubla concepție asupra naturii lui Mesia, aceea de conducător al multimei însetate de libertate și de ființă supranaturală este reflectată în literatura tanaică precum și în credințele ulterioare, care s-au ținut în jurul idealului mesianic. Ideea preexistenței lui Mesia este redusă în Baraita doar la citirea numelui acestuia, arătîndu-se că este unul din cele șapte lucruri care au existat înainte de crearea lumii.

Ulterior, dubla funcție a lui Mesia — aceea a unui mare luptător care-i va birui pe dușmanii lui Israel și va readuce poporul în Țara Sfîntă, aducînd totodată o reînnoire morală și spirituală a lumii — a fost scindată, fiind atribuită la doi indivizi distincți: Mesia, fiul lui Iosef, și Mesia, fiul lui David. Primul va duce război împotriva lui Gog și Magog și va fi ucis în timp ce va apăra Ierusalimul, dar va fi reînviat de către Mesia, fiul lui David. Probabil că această nouă concepție și-a făcut loc după zdrobirea răscoalei lui Bar Kochba.

Învățații Talmudului au introdus păreri mai bine susținute, lărgind și dezvoltînd concepția anterioară despre Mesia. Ideea unui Mesia personalizat era altă de înrădăcinată în conștiința poporului, încît a fost acceptată chiar și de literatura rabinică. Rabinii n-au făcut decît să adauge cîteva amănunte la această credință. Acestea n-au făcut decît să amplifice rolul și natura lui Mesia ca reformator spiritual, care va reda bunăstarea poporului pe baza principiilor Torii. Potrivit acestor scrieri, profetul Eliahu va anunța venirea lui Mesia și după aceea îl va mirui cu uleiul sfînt. Accentul pe trăsăturile supranaturale ale persoanei lui Mesia varia după condițiile în care trăiau evreii în diferite epoci. Cu cît condițiile erau mai grele, cu cît apăreau mai disperate, cu atît ei credeau mai mult în venirea unui mîntuitor care le va aduce izbăvirea pe cale miraculoasă.

În Evul mediu, doctrina cu privire la cele două laturi ale persoanei lui Mesia era acceptată de către evreii de pretutindeni. Accentuarea unuia sau celuilalt aspect depindea de fapt dacă misticismul sau raționalismul prima. Saadia Gaon (secolul X) vorbește despre Mesia care-i va readuce pe evreii în Țara Sfîntă, amîntîndu-l și pe profetul Eliahu în rolul său obisnuit. Cartea lui Zerubabel conține toate amănuntele acestei credințe, incluzîndu-l pe Mesia, fiul lui Iosef, care aci se numește Nehemiah ben Hușiel, și pe Mesia, fiul lui David, numit Menahem ben Amiel, a cărui mamă, Hephzibah, va apare cu cinci ani înainte lui Mesia.

O concepție rațională asupra lui Mesia este prezentată de Maimonide (secolul XII). Credința în venirea lui Mesia devine în scrierile sale o dogmă religioasă, dar Mesia e văzut ca o ființă omenească, mai înțelept decît regele Solomon și un profet aproape tot atât de mare ca și Moise, care va predica întregii lumi cuvîntul Domnului. Sub legea lui Mesia oamenii vor fi eliberați de cele mai multe griji obișnuite și vor putea să se dedice lucrurilor spirituale. „Să nu vă închipuiți că Mesia va îndeplini minuni, că va crea noi fenomene naturale și reînvia morții... ci lumea va merge mai departe pe drumul ei obișnuit”.

Ideile raționale ale lui Maimonide au fost adoptate de către unii filozofi evrei medievali. Cu toate acestea, nenumerabile nenorociri care s-au abătut asupra evreilor în diferite țări, au făcut ca mulți să rețină mai curînd ideea mistică despre Mesia, idee în care ei găseau ușurare și mîngiere.

Zoharul, cartea principală a cabalistilor, a adăugat alte trăsături fantastice persoanei lui Mesia, precum și timpului cînd va să apară. Astfel, mistică a elaborat ideea preexistenței lui Mesia. După această concepție, Mesia, s-ar afla în Paradis, de unde va apare și va purcede spre pămînt pe o coloană de foc. Fantezia populară a dat aripi acestei idei, care ocupă un loc important în folclorul evreiesc.

Un capitol tragic în istoria ideii mesianice îl constituie apariția falșilor Mesia. În evul mediu, s-au ivit la diferite epoci înși care exploatînd credulitatea semenilor s-au dat drept Mesia cel așteptat de veacuri. Nu odată falși Mesia, dintre care cel mai celebru e Sabetai Zwi, au răscălit așezările evreiești din Europa, trezind mari speranțe, care însă au fost repede spulberate.

Nenorocirile care s-au abătut asupra evreilor din pricina falșilor Mesia și mai ales vilva pe care le-au făcut faștele lui Sabetai Zwi (1666) și Iacob Frank (secolul XVIII) au făcut ca rabinii să dezaprobe ideile mistice. Credința în venirea lui Mesia s-a menținut totuși în mod intens.

Perioadă modernă a adus multe schimbări în tradiționala speranță mesianică, mai ales în ce privește credința într-un Mesia personal. Din ce în ce mai mult, speranța mesianică a început a fi interpretată ca referindu-se la o perioadă de pace și renaștere umană.

ALCHIMIA ȘI CABALA

Alchimia este năzuința veche a omului de a prefăce metale obișnuite în aur. Începuturile ei par a se trage din Egiptul antic, de unde și-a făcut drum în Europa, prin Arabia. În Europa a înflorit prin la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Alchimistii credeau că există o știință secretă a demonilor, care ar fi deținătorii secretelor naturii și a unor puteri supranaturale. Ei mai credeau că această știință i-a fost transmisă lui Adam, care la rîndul lui a transmis-o lui Abraham, Moise, Aron și Solomon. După spusele lui Zosimus, preot egiptean care a trăit cam prin anul 300 și care a scris o voluminoasă carte, numele de alchimie se trage de la Ham, fiul lui Noah; el a fost părintele țării Mișraim și de aceea străbunul egiptenilor. Despre el se spune că ar fi fost primul chimist.

În vechime exista credința că patriarhii ar fi deținut secrete magice, pentru că erau în legătură cu cerul; de aceea s-a crezut adeseori că ei ar fi autorii unor scrieri oculte despre alchimie. Despre Moise se credea că ar fi autorul unui tratat arab despre metalurgie, „Chimia lui Moise” ca și a opere „Diplosis”, tratat despre „multiplicarea” aerului, publicat de N. Berthelot în „Collection des anciens alchimistes grecs” (Paris 1888). Se credea că împăratul Solomon poseda o formulă magică cu ajutorul căreia putea face argint în timp de 40 de zile. Lui Solomon i se atribuie paternitatea cărților „Hohmah Solomi” (Înțelepciunea lui Solomon) și „Chemia lui Solomon”. Tot lui i s-a atribuit cartea despre alchimie „Labyrinth”.

În istoria alchimiei există o figură misterioasă cunoscută sub numele Maria — Evreica ce ar fi jucat un important rol în dezvoltarea acestei pseudo-științe. Nu se cunoaște data cînd a trăit acest enigmatic personaj. Atît Zosimus cît și Olympiodorus, un filozof din Alexandria care a trăit în secolul V, citează extrase din opera ei Unii alchimisti

erau încredințați că ar fi vorba de „Maria Hebraea Mosis Soror”, adică de Miriam, sora lui Moise. După alții, ar fi fost fiica reginei din Saba. În „Cartea lui Alexandru” este descrisă ca o prințesă siriană care a învățat tainele alchimiei la curtea lui Alexandru cel Mare. În cartea scrisă de ea există următoarea frază: „Nu atinge cu mîna ta piatra filozofului, pentru că tu nu aparții de seminția lui Abraham”. De aici s-a dedus că ar fi fost evreică. Legenda pretinde că Maria ar fi construit un aparat pentru fier și distilat apa, alcătuit din metal, sticlă și lut. Această baie de apă a fost numită „Balneum Mariae” (bain-Marie), adică baia Mariei.

Scriitorii evrei din Evul Mediu aveau cunoștințe de alchimie. Jehuda Halevi, în opera sa Kitab al Khazari se referă la ea; Maimonide în „Moreh Nebuchim” (Călăuză răătăciților) amintește și el de alchimie. De asemenea, Bahia ibn Pakuda în cartea „Hahob Haleboth” (Îndatoririle inimii). Scrierile filozofice ale lui Simon ben Duran (secolul XV) conțin referiri cu privire la alchimie. În evul mediu, Solomon descrie în cartea sa „Șaar Hašamaim” (Poarta cerului; Veneția 1547) natura alchimiei.

Lucrările mistice din Evul Mediu au luat în sens aproape literal metaforele alchimistilor cum ar fi de pildă aceea de „purificarea sufletului de zgura trupului”. Astfel s-a în-cetățenit părerea că „Aurul filozofului” ar putea fi și exilulul vieții, care ar putea desă-vîrși sufletul; sub forma de „aurum potabile” (aur potabil) ar putea tămădui orice boală și dăruia tinerete și virilitate veșnică.

Se cunosc numeroase traduceri din latină în limba ebraică a unor tratate de alchimie. Într-un manuscris ebraic din anul 1690 sînt enumerați alchimistii din perioadele greco-ara-bio-latine, dîndu-se și extrase din lucrările lor. Printre aceste lucrări sînt menționate și „La-

cob filozoful”, Isaac evreul” și „Ioan askenazi”. Pe lîngă acestea mai există și descrierea cuptoarelor, retortelor și altor aparate ale alchimistilor.

Opera „Chimia primitivă” atribuită lui Rabi Abraham Eleazar aparține pseudoepeigrafilor alchimiei. Nicolas Flammellus (sfîrșitul secolului XIV și începutul secolului XV) afirmă că această carte i-ar fi căzut în mîini cu totul întâmplător și că nu a fost în stare s-o înțeleagă pînă ce un convertit la creștinism nu i-a explicat-o. Se spune că Abraham Eleazar i-ar fi consolat pe coreligionarii săi pentru persecuțiile și suferințele ce le îndurau sfî-tuindu-i să caute „prima materie”, care are proprietatea să transforme obiectele obișnuite în aur și pietre nestemate.

Tot din această categorie face parte și „Cartea lui Samuel Baruch”. Autorul se recomandă drept un rabin, astrolog, și filozof, din familia lui Abraham, Iacob și Iehuda, care relevază secretele marelui maestru Tubal Cain din tabelul descoperit de Abraham Eleazar evreul. Autorul descrie procesul Alchimiei în termeni vagi și confuzi. Cartea conține 15 ilustrații alegorice.

Cărțile de alchimie se referă adeseori la Cabala. Și aceasta dintr-un motiv lesne în înțeles: pentru a ademeni pe cititor, pentru că tot ce este necunoscut exercită o atracție fascinantă asupra omului neștiutor. În ciuda faptului că aceste lucrări indică în titlu legătura cu Cabala, în realitate nu au nici o legătură cu această sferă a misticii iudaice. Cu toate acestea, Knorr von Rosenroth, erudit tîlmăcitor al Zoharului a publicat în cartea sa „Cabbala Denudata” (2 vol. 1677—84) un rezumat al cărții cabalistice despre alchimie „Ez Mejares”; el susține că aceasta ar fi o traducere a textului în limba ebraică. Este încă un semn de întrebare dacă originalul a existat cîndva ori nu. De fapt nu există nici o legătură între Cabala și alchimie.

Capitanul Alfred Dreyfus

În 1894, Mathieu Dreyfus conducea, împreună cu cei doi frați ai lui, Jacques și Leon, o țesătorie foarte prosperă. La 31 octombrie, el este chemat de urgență la Paris. Aici află că cel de al treilea frate al lui, Alfred, stagiar al Statului major al armatei, a fost încarcerat la închisoarea militară Cherche-Midi.

De ce era învinovățit Capitanul Dreyfus? Nici mai mult, nici mai puțin decât de spionaj în favoarea Germaniei. Singura dovadă a culpabilității lui este o scrisoare nedată și nesemnată, sustrasă de la ambasada germană din Paris de unul din agenții contraspiunajului francez și incredințată de aceasta colonelului Henry, subșeful biroului de informații. „BORDEROU” — scrisoarea subtilizată capătă repede acest nume — era adresată colonelului Schwartzkoppen, atașatul militar german. În „borderou” se pomenea de trimiterea mai multor note sau documente privind apărarea națională franceză. Scrisul capitanului Dreyfus prezintă unele asemănări cu acela al „borderoului” el fu arestat și trimis în judecata Consiliului de război.

UN VÎRTEJ INFERNAL

La 1 noiembrie — ziua sosirii lui Mathieu la Paris — vestea arestării lui Dreyfus se răspindește în tot orașul și zărele pornesc o campanie de minciuni, inspirată, cum s-a aflat mai târziu — de birourile statului major. Toate aceste minciuni erau citite, comentate, acceptate de o multime credulă și lacomă să afle cât mai multe, fără ca vreun glas să se ridice și să atragă atenția opiniei publice asupra ciudățeniilor pe care le conțineau poveștile gătite în ziare despre Dreyfus, povești a căror autenticitate nimeni nu putea s-o controleze, instrucția procesului fiind secretă.

Mathieu Dreyfus — pe care Clemenceau l-a numit „nobil”, iar Zola „eroic” — după mai multe demersuri infructuoase, reușește să fie primit de ziaristul Emile Bergeret. Impresionat de spusele lui Mathieu, el publică în „Le Journal” un articol, în care revindic, cu mult curaj, pentru capitanul Dreyfus „dreptul de a fi nevinovat”.

La 28 noiembrie însă „Figaro” publică un interviu al generalului Mercier — pe atunci ministru de război — în care afirmă că împotriva lui Alfred Dreyfus există vini împovătoare și că vinovăția lui este certă. Interviul a produs, firește, o mare impresie.

Acționând în felul acesta, în timpul ce Dreyfus nu era decât un acuzat, generalul Mercier călca în picioare una dintre cele mai sacre datorii: respectul independenței judecătorilor. Comandantul armatei, șeful justiției militare, condamna dinainte pe Dreyfus în fața opiniei publice, în fața justiției militare, în fața armatei. El intervenea în proces într-un moment când instrucția era în curs, cu toată greutatea situației lui, cu toată autoritatea cu care era investit prin funcția lui de ministru de război.

În urma unui demers al lui Waldeck-Rousseau, solicitat tot de Mathieu, agenția Havas publică o notă echivocă prin care dezmințe interviul. Dar Leser, semnatarul interviului, protestă împotriva dezmințirii, menținând exactitudinea cuvintelor declarate de generalul Mercier.

Atmosfera în care se instruia procesul Dreyfus era, deci, din cele mai veninoase. Căci procesul se desfășura într-un moment când mai multe curente își amestecau apele lor tulburi pe care, cel mai simplu pretext risca să le transforme în puhoie.

Procesul, debătut cu ușile închise, începea într-o atmosferă atât de pasională, încât era imposibil ca Dreyfus să nu fie condamnat. A doua zi după apariția interviului ministrului de război, un ziar scria că alegerea era sau Mercier sau Dreyfus. Așadar, Dreyfus fu con-

LUMINI NOI ÎN AFACEREA DREYFUS

Au trecut trei sferturi de veac de când „afacerea Dreyfus” a zguduit nu numai Franța, ci lumea întreagă și acest proces răsunător continuă să stârnească încă și azi un viu interes. An de an, noi lucrări vin să completeze imaginea pe care trebuie să ne-o facem despre acest proces.

Printre aceste nenumărate lucrări, una reține în mod deosebit atenția. Este vorba de „Dreyfusarii! Amintirile lui Mathieu Dreyfus, prezentate de Robert Gauthier (ed. Julliard, Paris 1965). Interesul ei constă tocmai în faptul că ea este alcătuită pe baza unui manuscris al lui Mathieu Dreyfus, fratele mai mare al capitanului.

Aceste amintiri, redactate după grațierea capitanului (1899), și, în ce privește esențialul, înainte de reabilitarea lui (1906), terminate în orice caz înainte de 1914, nu sînt un jurnal. Mathieu a trăit cu atîtă intensitate întregul proces, a consumat atîtă energie și a întreprins atîtea și altele demersuri ca să descopere izvoarele în care era învâlvă în treaga „afacere”, încît pasiunea lui răzbate în fiecare pagină. Dar dacă lucrarea s-ar mîrgini doar aici, ea ar fi numai un document uman, impresionant, desigur, dar alt. „Dreyfusarii” însă, — arătîndu-ne diversele demersuri pe care le-a întreprins Mathieu sau prietenii lui pe lîngă personalități ale timpului — are marea merit de a ne dezvălui o serie de laturi întinse ale răsunătorului proces.

damnat în unanimitate. Verdictul fu primit cu satisfacție, el fiind urmat de strigătele „Moarte trădătorilor!” „Jos evreii” și însoțit, la 5 ianuarie 1895, de „parada degradării capitanului Dreyfus” Lumea regreta că nu i s-a aplicat pedeapsa cu moartea.

UN GOL IMENS

„După degradare, scrie Mathieu, în jurul nostru s-o făcut un imens gol... Cîțiva intimi continuau, din milă, să ne adreseze cuvinte consolatoare. Îmi dădeau impresia unor oameni care credeau lupta imposibilă, afacerea definitiv clasată. Eu însă mi-am înțeles astfel sarcina: să întreprind neostentit o campanie personală de propagandă în toate cercurile unde puteam pătrunde, să cer tuturor prietenilor să acționeze la rîndul lor în toate cercurile și, în sfîrșit, să-l caute pe vinovat”.

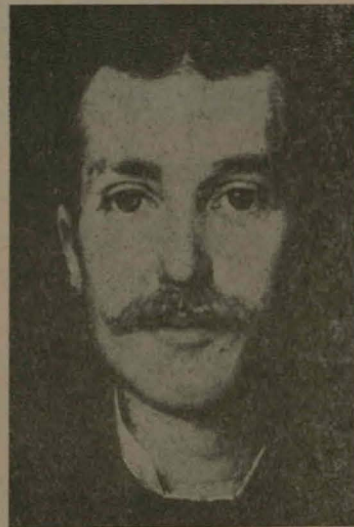
Deși filat pas cu pas de poliție — căci Statul major manifesta împotriva lui Mathieu aceeași înverșunare care o manifestase față de capitanul Dreyfus — încît ajunsese să nu mai fie în siguranță nici la el acasă, Mathieu își ținea această promisiune, cu toate riscurile. Demange, avocatul care îl apărase pe capitan în instanță pe Mathieu, în ajunul degradării lui Dreyfus, că risca să fie arestat. Un incendiu provocase, mai de mult, stricăciuni uzinei din Mulhouse și acum circula zvonul că Dreyfus își încasase prețuri trădării sub forma unei indemnizații a pagubei cauzată de sinistra. El s-ar fi sacrificat — chipurile — ca să-i salveze frații de la faliment. Mathieu trimite atunci colonelului Sandherr, șeful serviciului de informații, o scrisoare în care îi propune verificarea contabilității uzinei. Dar propunerea rămîne fără răspuns.

Peste puțin timp, un doctor Gilbert, din Havre — cîștigat și el de dreyfusarzi — îi comunică lui Mathieu că Felix Faure, președintele Republicii — pe care doctorul îl rugase, în cursul unei audiențe, să amine cit pota mai mult trimiterea capitanului în Insula Dracului, unde trebuia să-și ispășească pedeapsa — i-a spus că Dreyfus n-a fost condamnat din cauza „BORDEROU” ci a unor acte comunicate judecătorilor în sala de sedințe. Aceste acte n-au fost arătate însă nici acuzatului, nici avocatului lui, „din înalte motive de stat”. Doctorul ar fi dorit să dezvăluie opiniei publice această discuție, dar îi era teamă că Felix Faure va contesta cuvintele ce i le va atribui, presupunere care fu confirmată peste trei ani, când dr. Gilbert fu citat ca martor în procesul intentat lui Zola.

În primăvara anului 1895, avocatul Demange confirmă lui Mathieu spusele doctorului. Capitanul a fost condamnat pe baza unei scrisori, pe care un atașat militar străin din Paris ar fi adresat-o unui coleg de-al lui, de la o altă ambasadă. În scrisoare se afla fraza: „Acesta canalie de D...”.

Mathieu cercetează în dreapta și în stînga, spre a-l putea descoperi pe autorul trădării. Dar nu reușește să descopere nimic. „Astfel se scurge un an și noi n-am putut încă risipi cețurile care învâlvă procesul”, notează cu amărăciune Mathieu.

Dar deodată, „afacerea Dreyfus” ocupă iarăși un spațiu larg în ziare și în conversații. Ce se întimplase oare? Mathieu, în dorința de a face lumină, intrase în legătură cu o agenție particulară de detectivi, din Londra, condusă de un oarecare Cook. Acesta, cu sprijinul lui Clifford Millage, corespondentul lui „Daily Chronicle” la Paris, reușește să strecoare în

Mathieu Dreyfus

presa engleză cîteva notițe cu privire la o prelinșă evadare a capitanului Dreyfus de pe Insula Dracului. „Socoteam necesară”, scrie Mathieu, o asemenea știre senzatională, pentru a împiedica astfel ca tăcerea să se așterne asupra fratelui meu, ca procesul să nu fie considerat definitiv clasat”.

Scopul urmărit de Mathieu este atins: presa franceză reia, într-adevăr, informațiile publicate în cotidianele britanice. Iar Lissajoux — ziarist antidreyfusard — publică, la 14 septembrie, un articol unde, fără să vrea, aduce o importantă precizare. Spre a-l împovăra și mai mult pe capitanul evreu, el semnalează public existența scrisorii adresate de atașatul militar străin colegului său, subliniind că această scrisoare a constituit, de fapt, principală acuză adusă împotriva lui Dreyfus.

Folosind această afirmație, soția lui Dreyfus adresa președintelui deputaților o petiție, prin care, subliniind că „un ofițer francez a fost condamnat de un consiliu de război pe baza unei acuzații, care n-a fost făcută cunoscută nici acuzatului, nici avocatului lui și n-a fost nici măcar discutată”, cere să se facă dreptate. Dar Camera îi respinge cererea. Articolul din „L'Eclair” și determină pe Mathieu să reia ofensiva. Luînd legătură cu Bernard Lazare, poet, critic literar și ziarist apreciat și unul din cei mai înflăcărați dreyfusarzi, căruia îi propune să publice un „memoriu” în care să fie prezentate elementele procesului, cunoscute de el. Lazare, „fără să facă cea mai mică aluzie la pericolele ce ar putea rezulta pentru el, acceptă să scrie și să semneze acest memoriu”.

O LOVITURĂ DE TEATRU

Broșura, tipărită la Bruxelles, e difuzată la 6 noiembrie 1896. Peste patru zile, „Le Matin” publică un facsimil al „borderoului”. Mathieu posedă în sfîrșit dovada de comparație pe care, de doi ani, se lupta să pună mina. El o supune imediat mai multor grafologi care, toți, declară că „borderoul” nu-i scris de Dreyfus. Dar nici unul nu-i în stare să identifice pe vinovat. Mathieu pune atunci în vin-

zare, pe bulevarde, reproduceri ale facsimilului, încadrate cu scrisori de-ale fratelui său. Și deodată, o lovitură de teatru! Un bandă Castro, cumpărînd un asemenea exemplar, constată că scrisul de pe „borderou” seamănă perfect cu cel al unui fost client de al lui Esterhazy, ofițer francez. Bancherul aduce aceste dovezi lui Mathieu.

Cine era Esterhazy? Comandant de batalion în regimentul 74 infanterie din Rouen, el avea o reputație detestabilă. Era un jucător imitat, în goană după bani, care săvîrșise multe escrocherii.

Mathieu — după ce s-a consultat cu mulți prieteni de-ai săi — redactează o scrisoare de denunțare a adevărului, care publică a doua zi. Scrisoarea provoacă, firește, stupeoare. Dar seara, antidreyfusarii răspund pe bulevarde niște manifeste, în care se citează: „Moarte trădătorilor! Onoarea armatei e în joc! Jos evreii! De unde vin banii? Un complot de falsificatori!”. Agitația străzii restrînge, firește, și în presă. Sigur, totă de impunitatea lui, Esterhazy cere și obține să fie citat în fața Consiliului de război. Dreyfusarii aveau și ei interes ca Esterhazy să fie recunoscut, printr-o decizie a justiției, autor „borderoului”. Documentul acesta fiind adus, în 1894, capitanului Dreyfus, contradicție dintre cele două judecăți ar fi antrenat anularea primei. D-na Dreyfus, în numele soțului și copiilor ei, se declară, deci parte civilă, în Mathieu, acuzator.

Într-adevăr, la 11 ianuarie 1898 începe procesul și, după două zile de dezbateri, ușile închise. Consiliul de război hotărăște o „borderou” nu-i scris de mina lui Esterhazy. Aventurierul obține deci achitarea dorită, de el declară, cu voia să-l asculte, că el scrie „borderoul” — la cererea colonelului Sandherr.

O MARE CONȘTIINȚĂ

Dar iată că la 13 ianuarie se produce o mișcare revoluționară a lui Zola: publicarea în ziarul „L'Aurore” a unei „Scrisori adresate președintelui republicii”, căruia Clemenceau, directorul ziarului, i-a dat apostrofa istorică „Acuz!”.

Sub un titlu pe toată pagina, colț cu literă de afiș, Zola critică, în termeni vehement, cele două consilii de război ca primul, l-a condamnat pe Dreyfus, al doilea l-a achitat „din ordin” pe Esterhazy. Pentru prima oară erau expuse toate mașinațiunile antidreyfusarilor, Zola aducînd acuzații grave unor ofițeri superiori, cit și experților de 1894 și „presei imunde”. „N-am decît o singură pasiune — spune Zola în ultimul paragraf al acestui articol, devenit celebru, — aceea a luminii, în numele omenirii care a suferit atît de mult și care are dreptul la a lucire. Protestul meu înălțat nu-i decît stăgălul inimii mele. Să fiu înaintat. Curții cu jurii ancheta să se facă la lumina zilei”.

Scandalul fu enorm. Scriitorul fu trimis în judecată Curții cu juri, care îl condamnă, o majoritate de voturi, la 3000 de franci amenințări și un an închisoare. „O mare parte a opiniei publice înșelată, rătică, considera această condamnare ca o victorie a armatei asupra adversarilor ei, notează tristist Mathieu... Dar actul lui Zola n-a fost inutil. Mulți oameni începuseră să fie stăpîniți de îndoieli. Apoi mulți dintre acești oameni fură definitiv convinși iar convingerile lor făcuseră o pată de ulei, în mare parte din opinia publică fu, de aci înainte, cu noi”.

Numerosi prieteni ai familiei Dreyfus o săruiască depună o cerere de anulare a procesului din 1894. „Afacerea”, spuneau ei, va fi astfel o tumură juridică, ce va atenua aspectul politic.

La 5 iulie 1898, d-na Lucie Dreyfus depune, deci, o cerere, în care roagă pe ministrul justiției să supună Curții supreme sentința care l-a condamnat pe soțul ei.

Peste două zile — 7 iulie 1898, altă dememorable a „afacerii” — Godefroy Cavaignac, ministru de război, se urcă la tribuna Camerei, ferm hotărît să dea o asemenea hotărîre dreyfusarilor, încît să-i scoată definitiv din luptă. În discursul său, rostit într-o formă brutală, ministrul de război afirmă că în ziua degradării, Dreyfus a făcut mărturisiri un capitan din garda republicană, Lebrun Renaud. După aceea, Cavaignac dădu citire la trei documente din cele o mie cite reușise Serviciul de Informație să adune în timp de șase ani. Afară de încă un document, în care figurează aceeași inițială D., ministrul citi, triumfător, scrisoarea pe care atașatul militar italian scris-o colegului său german. În această scri-

soare, atașatul declara că dacă Roma îi va cere informații despre Dreyfus (era vorba să se facă o interpelare în Camera deputaților), el va nega că l-ar fi cunoscut vreodată pe acest evreu și-l ruga pe colegul său să facă la fel. Demonstrația era peremptorie. Convinș, Camera aplaudă pe ministrul, al cărui discurs va fi așiat în cele 36.000 de comune ale Franței.

ADEVĂRUL ÎNVINGE

A doua zi, colonelul Picquart adresează președintelui de consiliu o scrisoare, reproducând în „Le Temps”. În ea Picquart declară că primele două dovezi folosite de ministrul său de război nu se aplică lui Dreyfus, iar a treia este un fals. Dar Cavaignac respinge afirmația lui Picquart și propune, la 11 august, colegilor săi, ca „toți acei care, din cauza răzărilor lor, interesate sau nu, fac atîta rău Franței, să fie trimiși în judecata Inaltei Curți pentru atentat la siguranța statului”. Dreyfus și lucizi nu s-au lăsat însă înșelați de cuvintele peremptorii ale lui Cavaignac. Dimpotrivă, ele le-au adus noi arme. Fiecare dintre ei a demonstrat netemeinicia dovezilor, considerate ca decisive. Jaurès se situează printre acei dreyfusari a căror acțiune a fost cea mai curajoasă și cea mai eficientă. Chiar a doua zi după apariția scrisorii lui Zola „Acuz”, el a protestat, în cursul unei dezbateri parlamentare, împotriva neregularităților procedurii și împotriva subordonării puterii civile celei militare. În aprilie și mai 1898, în cursul campaniei electorale, el a fost unul din puținii candidați care a cerut revizuirea procesului din 1894. Această atitudine fermă a făcut ca el să nu fie realitate. Tribuna Camerei fiindu-i interzisă, Jaurès a continuat să militeze cu pana. Din 10 august 1898 a început să publice în „Le Petit République”, o serie de articole, unde, pe pagini întregi, denunța înțelegerile tainice, demonstrează mașinațiile a

Haim Nahman Bialik

Bialik s-a născut în anul 1873, într-un mic târgușor, ale cărui privilegii apar deseori în poemele și povestirile sale. Tatăl său a fost un biet hangiu. Pe cînd viitorul poet avea numai cinci ani, părinții săi s-a mutat la oraș. La vîrsta de șapte ani Bialik a rămas orfan de tată, fiind crescut la casa bunicului său. Acesta se îngrijea de educația băiatului, trimițindu-l să învețe la heder. La 11 ani intră la ieșiva, școala superioară talmudică, unde studiază cărțile sfinte. Pe cînd era la cunoștință ieșiva din Volodzin, Bialik începe a scrie poezii și a manifesta interes pentru lumea de dincolo de porțile collii. La 18 ani poetul se face remarcant datorită poemului său „Pasărea”. Cititorii au apreciat primele sale poeme.

Bialik părăsește ieșiva dar au trebuit să treacă mai mulți ani pînă să-și afle un loc unde să lucreze și să scrie în liniște. La 20 de ani se căsătorește; soția sa mai trăiește încă, la Tel Aviv, fiind acum în vîrstă de 92 de ani. Copii nu au avut.

Bialik a scris poeme și povestiri, articole și legende. A scris deopotrivă pentru copii și pentru adulți. În viața lui au existat epoci de intensă activitate creatoare și ani în care nu a scris aproape nimic. Dar de fiecare dată a scris numai despre lucruri ce-i erau apropiate. Atît legende, pe care le-a reunit și preluat, cit și articolele publicate poartă amprenta personalității sale poetice. Bialik a reușit nu numai să scrie opere literare valoroase, dar și să creeze o limbă literară nouă.

În tinerețe a scris despre legătura dintre lumea tradițională și cea modernă, despre relațiile dintre copii și părinți, despre năzuințele tinereții lui către o lume mai bună. Pe vremea pogromurilor, Bialik a scris poeme pline de minie împotriva masacrelor femeilor și copiilor („Crima” și „Orașul măcelurilor”).

BRIT IVRIT OLAMIT

În pagina 12-a, textul în limba ebraică

Evreii florentini

Istoricii semnalează prezența evreilor la Florența încă din secolul al XIII-lea. În cronicile vremii sînt pomenite nume de medici și bancheri evrei.

Sub domnia familiei Medicis mica obște evreiască din oraș se bucură de toleranță, putînd chiar oleri azil unor coreligionari fugiți de inchiștișia spaniolă.

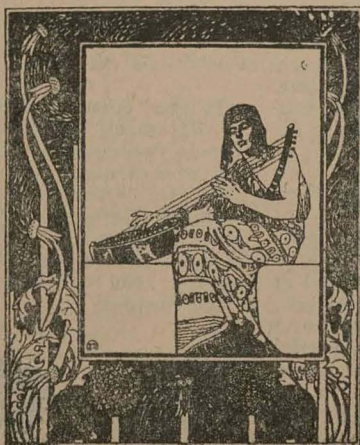
Un secol mai tîrziu, însă, umbra inchiștișiei întunecă cerul senin al Florenței și evreii sînt nevoiți să se mute în ghetou. Dar chiar în condiții vitrege ei își dezvoltă cultura, dînd o seamă de personalități de seamă. Printre aceștia amintim pe rabi Ihiel din Pisa, care a locuit aici în jurul anului 1480; pe Iohanan ben Ithak Almano, rabin, filozof și comentator al Cabalei; rabinul-medic Hanania Kazis; rabinul Moroni, care a tradus scrierile lui Maimonide în limba italiană etc.

La Florența există mai multe temple și sinagogi, ridicate în epoci diferite, pîrînd toate amprenta arhitecturii italiene. Cel mai mare dintre ele a fost construit între anii 1880—1882 și e considerat pe drept cuvînt un remarcabil monument arhitectural.

La începutul acestui secol trăiau în acest frumos oraș aproximativ 2000 evrei.

În anii ocupației naziste și această obște a fost greu încercată. În anii 1943—1944 un număr de 248 evrei florentini, în frunte cu rabinul comunității, au fost țirliți în lagăre de concentrare, unde au pierit de moarte de martiri. Marele templu, mîndria obștei, a fost și el distrus în mare parte.

În prezent la Florența locuiesc doar cîteva sute de evrei.

Un om încăpățînat

scrișă de M. NADIR

Nu știu cum s-a întîmplat. Cum mi-a venit să-mi duc bănișorii mei la bancă! Dar s-a întîmplat! În ajun de Hanuca, anul acesta, mi-am luat banii muncii cu sudoarea frunții — douăzeci dolari — și i-am dus la bancă iar în locul lor, în locul creșterilor frumoși, cu care poți cumpăra ce vrei, mi-au dat o cârtică verde, învelită într-un plic galben și cu asta basta! Pe loc am simțit că mi se strînge inima și-mi pare rău de toată afacerea.

În primul rînd, nu mi-a plăcut tînerul, care stătea la ghișeu și lua banii. Încă băiețandru, nici nu părea a fi înșurat. Ce mă fac dacă luge cu banii? Apoi nu mi-a plăcut felul lui de a se purta cu mine: mi-a luat banii, a pus mina pe o cârtică, a scris înăuntrul nu știu, ce, a lovit cu ea leaștea și a strigat: „Următorul!”

M-am uitat îndată în cârtică și... am simțit de odată că mă trec sudorile. Ce fel de scriere e asta? Și cum o va putea el citi? Și de unde știe el că aici e scris douăzeci...? „Ei!” mă gândii eu, „ce ceva ce nu-mi place în toată afacerea asta!” M-am întors la ghișeu, am împins într-o parte pe evreul ce se afla acolo și i-am strigat tînerului: „Ascultă! Abia acum cîteva minute ți-am dat douăzeci de dolari...”

— Și ce dorești? făcu către mine casierul, în timp ce-și ascutea creionul.

— Doresc să nu lii obraznic! — spun eu — că de nu, îți lipesc o palmă, de ai să-l vezi pe dracu.

Zice el: Domnule, ce dorești? Ți-am dat cârtică? Am terminat!

— Ajunge! — spun eu — Nu vreau să mai vorbesc cu tine, vampirule. Văd — spun eu — că am căzut pe minii bune... Dă-mi înapoi banii și nu vreau să te mai cunosc.

Zice el: Imposibil.

Zic eu: O să-ți arăt un imposibil de ai să vezi stele verzi! Excrocul, cu mine nu-ți va merge. Dă înapoi banii înainte de chem poliția, înainte de încep a striga. Și începu a striga cu glas tare.

Auzind că încep să strig, tînerul o lăsa mai moale și începu să-mi explice că trebuie să aștept două săptămîni. Așa cere legea.

Zic eu: Dacă e așa, atunci lă bunătatea și cîtește-mi ce scrie în cârtică! Să vedem dacă știu ce scrie acolo. Prea ai făcut-o repede. Mie nu-mi vine a crede că se poate scrie altă de iute o sumă atî de mare.

El îmi luă cârtica din mină și citi: douăzeci dolari.

Zic eu: All right! Ține minte! Sînt douăzeci dolari, și evreii care sînt de față aci vor li martori. Evrei, mă adresez lor, liți martori că am aci la bancă două bumăști de cite zece!

Și mă întorc cu cârtica acasă.

De dormit, va înțelege oricine că n-a putut li vorba în noaptea aceea. Toată noaptea am visat că hoții au atacat banca au jeluț-o pînă la un ban. M-am trezit de citeva ori în întuneric și am strigat. Cum se făcu ziua, luară tramvaiul și fugii la bancă.

Era întregă. Simții că mi se ia o piatră de pe inimă.

Dar cum stăteam, așa, în fața băncii și priveam ferestrele, mi-a trecut prin cap că gratiile sînt prea slabe și că ar li nevoie de alte noi!

Am așteptat să vie președintele băncii și luîndu-l de-o parte, i-am spus că e nevoie de gratii noi și că după părerea mea toată clădirea e slabă și ar trebui renovată. Ar trebui — zic eu — să recludim banca din marmoră, lîndcă marmoră — mă înțelegi — e mai durabilă.

Zice el: All right! Vă mulțumesc pentru sfat.

Zic eu: Țineți minte, pentru numele lui D-zeu: o clădire nouă, de marmoră! Și gratii noi... ca să fie mai asigurată... Am venit special din Bronxwill... pentru că am visat că ne-au prădat...

Și mă întorsei la treburile mele.

Seara, la plecare acasă, mă gîndesc: Voi trece pe la bancă să văd ce se mai aude. Nu poți ști niciodată cum devine cazul. E doar America!

Cum mă apropiam de bancă, ce să văd? Un evreu o zbughește afară din bancă și începe a lugi.

Începu să strig și să fug după dînsul... Pînă lui oprit de un polițist. Și ce credeți că se dovedi? Omul era funcționar la bancă, a auzit că nevastă-sa i-a născut o fetiță și fugea acum să prindă tramvaiul.

Mă simții un pic rușinat și o porni spre casă.

Dar de dormit, iar nu putu li vorba.

Toată noaptea mi s-a părut că tînerul de la casă, acela care îmi dăduse cârtica, Ținea în mină un săculeț cu bani și luge. Și eu după dînsul... Și iar mă trezii de citeva ori din somn, strigînd și dînd din minii...

A doua zi de dimineață mă repezii pînă la un prieten al meu, care locuiește peste drum de bancă și i-am făgăduit treizeci la suia din pierdere, numai ca să Ție ochii așinții asupra băncii și să vegheze. „Păzește” îl rugai eu, „șezi și păzește! Nu lăsa ochii să Ți se abată de la bancă. Și Țîndă ce Dumnezeu îmi va ajuta și voi trece cu bine cele două săptămîni, voi scoate cei douăzeci de dolari, și — zic eu — pot să se aprindă toate băncile. Mai mult nu le calc pragul!”

Între timp mai trec citeva zile și citesc în ziare că pe undeva în Bronx, a fost prădată o bancă. Trag o lugi la președintele băncii mele și Ți spun:

— Stăm prost!

— Zice el: Dar ce s-a întîmplat?

Zic eu: Se fură!

Zice el: La mine nu se fură! Banca mea e asigurată.

Zic eu: Și, ce veți face, de pildă, dacă casierul Dv. pune într-o zi mina pe bani și luge?

Zic el: Domnule, nu știu ce vorbești!

Zic eu: Fie... Nu știu ce vorbesc... Nu mă supăr... Dar grații noi ați făcut?...

Zice el: Nu.

Zic eu: Ei, dai cădurea ați relăcut-o? Sau nici măcar atîta?

Zice el: Te rog, domnule, încetează a bodogăni.

Zic eu: Dacă n-ați făcut gratii noi, dacă n-ați renovat clădirea și dacă pe casierul cel frumușel nu l-ați dat afară, atunci dați-mi înapoi banii!

Zice el: Trebuie să aștepti două săptămîni în cap.

Zic eu: All-right! Voi aștepta. Dar știți unde? Iată aci, în fața băncii! Chiar de vă veți întînde și tot nu vă veți face mîndrele cu mine. Chiar de-mi vor rămîne copiii fără tată, nu mă voi mișca din loc pînă nu voi căpăta banii. Nu voi lăsa banca în părăsire, o voi păzi și prietenul meu de peste drum va păzi și dînsul... O să fie — zic eu — gălăgie, tărăboi. Iac-așa evreii sînt eu!... O să stau afară în cele mai grozave geruri și să vedem ce-mi puteți face!

Zice el: Pleacă, ieși afară și nu mă mai plictisi!

Zic eu: All-right, mă duc, dar rămîn în stradă. Voi sta în fața băncii în cele mai grozave geruri. Și singele meu nevinovat — zic eu — singele nevinovaților mei orfani va cădea pe capul vostru. Bandiți ce sînteți. Scaunul electric — zic eu — e puțîn pentru voi... Pungași! Criminali!

Sfîrșitul lu că mi s-au dat înapoi cei douăzeci de dolari, și, întorcîndu-mă de la bancă mi-au fost lurați din buzunare...

De atunci încoace (așa termină evreul, care-mi povestise această întîmplare) de atunci încoace am jurat să nu-mi mai calc pe piciorul într-o bancă. Sînt bandiți! Pungași de buzunare!

— Arde-i-ar focul!

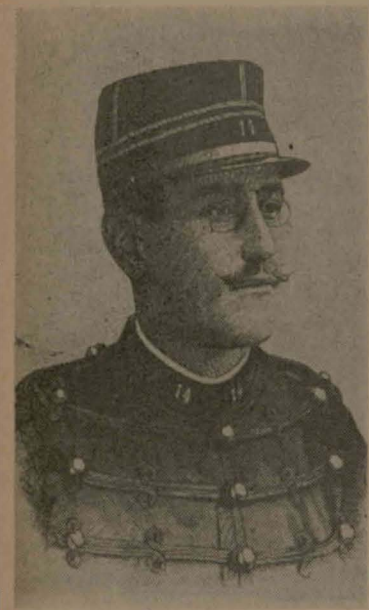
Alieșe din timpul „alacerii Dreyfus”

căror victimă a fost Dreyfus și dovedește nevinovăția lui. În articolul intitulat „Fals evident” (28 august 1898), consacrat dovezii în care figura litera „D.”, Jaurès termină cu aceste cuvinte: „Falsul pe care l-am denunțat azi nu-i singurul. A funcționat un întreg sistem de fabricație frauduloasă. Timp de doi ani, ministrul de război a avut ca anexă un atelier de falsificatori, lucrînd să-l facă nevinovat pe trădător”.

Jaurès se străduie cu ajutorul raționamentelor să-și convingă cititorii de evidența falsului. Pentru ministrul Cavaignac și pentru căpitănul Cuignet, însărcinat cu examinarea actelor dosarului Dreyfus, această demonstrație era superfluă. Într-adevăr, cercetînd pretinsa scrisoare a atașatului militar italian Panizzardi adresată celui german, Cuignet și-a dat seama că ea e constituită din fragmente tăiate din două note vechi și anodine, apoi lipite. Restul textului și numele lui Dreyfus au fost adăugate. A doua zi, Cuignet îl informa pe Cavaignac despre descoperirea sa. Iar acesta îl convocă, la 30 august, pe locotenent colonelul Henry, în biroul său, spre a-i cere explicații. Sub-șeful biroului de informații mărturisii falsul, dar declară că nu înțelege de ce oameni convinși de trădarea lui Dreyfus îi impută lui o vină pentru că a fabricat un act care dovedește „în mod irefutabil” (expresia e a lui Cavaignac) vinovăția căpitănelui evreu. Încarcerat în fortul Mont Valérien, Henry se sinucide a doua zi.

Ce a urmat se știe. Esterhazy, adevăratul trădător, fuge în străinătate. În iunie 1899, Curtea de casație anulează sentința din 1894. Dreyfus e trimis din nou, în fața consiliului de război din Rennes care, cu majoritate de voturi, declară că „borderoul” nu era scris de mina lui. După cinci ani de detențiune grea, Dreyfus este pus în libertate. El este eliberat, dar încă nu și reabilitat. Vor trebui să mai treacă încă șapte ani pentru că în 1906, să se întîmple, în sfîrșit, și acest lucru.

PAUL B. MARIAN

Capitanul Alfred Dreyfus

În 1894, Mathieu Dreyfus conducea, împreună cu cei doi frați ai lui, Jacques și Leon, o țesătorie foarte prosperă. La 31 octombrie, el este chemat de urgență la Paris. Aici află că cel de al treilea frate al lui, Alfred, stagiar al Statului major al armatei, a fost încarcerat la închisoarea militară Cherche-Midi.

De ce era învinovătit Capitanul Dreyfus? Nici mai mult, nici mai puțin decât de spionaj în favoarea Germaniei. Singura dovadă a culpabilității lui este o scrisoare nedatată și nesemnata, sustrasă de la ambasada germană din Paris de unul din agenții contraespionajului francez și incredibil de asemănătoare cu cea a colonelului Henry, subșeful biroului de informații. „Borderou” — scrisoarea subtilizată capătă repede acest nume — era adresată colonelului Schwartzkoppen, atașatul militar german. În „borderou” se pomenea de trimiterea mai multor note sau documente privind apărarea națională franceză. Scrisul capitanului Dreyfus prezentând unele asemănări cu acela al „borderoului” el fu arestat și trimis în judecata Consiliului de război.

UN VÎRTEJ INFERNAL

La 1 noiembrie — ziua sosirii lui Mathieu la Paris — vestea arestării lui Dreyfus se răspindește în tot orașul și zărele pornesc o campanie de minciuni, inspirată, cum s-a aflat mai târziu — de birourile statului major. Toate aceste minciuni erau citite, comentate, acceptate de o multime credulă și lacomă să afle cît mai multe, fără ca vreun glas să se ridice și să atragă atenția opiniei publice asupra ciudățeniilor pe care le conțineau poveștile gătite în zăre despre Dreyfus, povești a căror autenticitate nimeni nu putea s-o controleze, instrucția procesului fiind secretă.

Mathieu Dreyfus — pe care Clemenceau l-a numit „nobil”, iar Zola „eroic” — după mai multe demersuri infructuoase, reușește să fie primit de ziaristul Emile Bergeret. Impresionat de spusele lui Mathieu, el publică în „Le Journal” un articol, în care revindic, cu mult curaj, pentru capitanul Dreyfus „dreptul de a fi nevinovat”.

La 28 noiembrie însă „figaro” publică un interviu al generalului Mercier — pe atunci ministru de război — în care afirmă că împotriva lui Alfred Dreyfus există vini împovătoare și că vinovăția lui este certă. Interviul a produs, firește, o mare impresie.

Acționând în felul acesta, în timpul ce Dreyfus nu era decât un acuzat, generalul Mercier călca în picioare una dintre cele mai sacre datorii: respectul independentei judecătorilor. Comandantul armatei, șeful justiției militare, condamnă dinainte pe Dreyfus în fața opiniei publice, în fața justiției militare, în fața armatei. El intervine în proces într-un moment cînd instrucția era în curs, cu toată greutatea situației lui, cu toată autoritatea cu care era investit prin funcția lui de ministru de război.

În urma unui demers al lui Waldeck-Rousseau, solicitat tot de Mathieu, agenția Havas publică o notă echivocă prin care dezmințea interviul. Dar Lescer, semnatarul interviului, protestă împotriva dezmințirii, menținînd exactitudinea cuvintelor declarate de generalul Mercier.

Atmosfera în care se instruia procesul Dreyfus era, deci, din cele mai veninoase. Căci procesul se desfășura într-un moment cînd mai multe curente își amestecau apele lor tulburi pe care, cel mai simplu pretext risca să le transforme în puhoie.

Procesul, dezbătut cu ușile închise, începea într-o atmosferă atît de pasională, încît era imposibil ca Dreyfus să nu fie condamnat. A doua zi după apariția interviului ministrului de război, un ziar scria că alegerea era sau Mercier sau Dreyfus. Așadar, Dreyfus fu con-

LUMINI NOI ÎN AFACEREA DREYFUS

Au trecut trei sferturi de veac de cînd „afacerea Dreyfus” a zguduit nu numai Franța, ci lumea întreagă și acest proces răsunător continuă să stîrneasce încă și azi un viu interes. An de an, noi lucrări vin să completeze imaginea pe care trebuie să ne-o facem despre acest proces.

Printre aceste nenumărate lucrări, una reține în mod deosebit atenția. Este vorba de „Dreyfusarii! Amintirile lui Mathieu Dreyfus, prezentate de Robert Gauthier (ed. Julliard, Paris (1965)). Interesul ei constă tocmai în faptul că ea este alcătuită pe baza unui manuscris al lui Mathieu Dreyfus, fratele mai mare al capitanului.

Aceste amintiri, redactate după grațierea capitanului (1899), și, în ce privește esențialul, înainte de reabilitarea lui (1906), terminate în orice caz înainte de 1914, nu sînt un jurnal. Mathieu a trăit cu atîta intensitate întregul proces, a consumat atîta energie și a întreprins atîtea și atîtea demersuri ca să descurce îțele infernale în care era învîluită întreaga „afacere”, încît pasiunea lui răzbate în fiecare pagină. Dar dacă lucrarea s-ar mărgini doar aici, ea ar fi numai un document uman, impresionant, desigur, dar alt. „Dreyfusarii” însă, — arătîndu-ne diversele demersuri pe care le-a întreprins Mathieu sau prietenii lui pe lîngă personalitățile ale timpului — are marele merit de a ne dezvălui o serie de laturi întincoase ale răsunătorului proces.

damnat în unanimitate. Verdictul fu primit cu satisfacție, el fiind urmat de strigătele „Moarte trădătorilor!” „Ios evreii” și însoțit, la 5 ianuarie 1895, de „parada degradării capitanului Dreyfus”. Lumea regreta că nu s-a aplicat pedeapsa cu moartea.

UN GOL IMENS

„După degradare, scrie Mathieu, în jurul nostru s-o făcut un imens gol... Cîțiva intimi continuau, din milă, să ne adreseze cuvinte consolatoare. Îmi dădeau impresia unor oameni care credeau lupta imposibilă, afacerea definitiv clasată. Eu însă mi-am înțeles astfel sarcina: să întreprind neostentit o campanie personală de propagandă în toate cercurile unde puteam pătrunde, să cer tuturor prietenilor să acționeze la rîndul lor în toate cercurile și, în sfîrșit, să-l caute pe vinovat”.

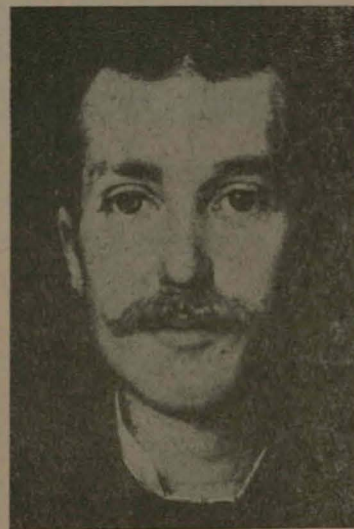
Deși filat pas cu pas de poliție — căci Statul major manifesta împotriva lui Mathieu aceeași înverșunare care o manifestase față de capitanul Dreyfus — încît ajunsese să nu mai fie în siguranță nici la el acasă, Mathieu își ținea această promisiune, cu toate riscurile. Demange, avocatul care îl apărase pe capitan în instanță pe Mathieu, în ajunul degradării lui Dreyfus, că risca să fie arestat. Un incendiu provocase, mai de mult, stricăciuni uzinei din Mulhouse și acum circula zvonul că Dreyfus își încasase prețul trădării sub forma unei indemnizații a pagubei cauzată de sinistru. El s-ar fi sacrificat — chipurile — ca s-și salveze frații de la faliment. Mathieu trimite atunci colonelului Sandherr, șeful serviciului de informații, o scrisoare în care îi propune verificarea contabilității uzinei. Dar propunerea rămîne fără răspuns.

Peste puțin timp, un doctor Gilbert, din Havre — cîștigat și el de dreyfusarii — îl comunică lui Mathieu că Felix Faure, președintele Republicii — pe care doctorul îl rugase în cursul unei audiențe, să amine cît poate mai mult trimiterea capitanului în Insula Dracului, unde trebuia să-și ispășească pedeapsa — i-a spus că Dreyfus n-a fost condamnat din cauza „Borderoului” ci a unor acte comunicate judecătorilor în sala de sedințe. Aceste acte n-au fost arătate însă nici acuzatului, nici avocatului lui, „din înalte motive de stat”. Doctorul ar fi dorit să dezvăluie opiniei publice această discuție, dar îi era teamă ca Felix Faure va contestă cuvintele ce i le va atribui presupunere care fu confirmată peste trei ani cînd Dr. Gilbert fu citat ca martor în procesul intențial lui Zola.

În primăvara anului 1895, avocatul Demange confirmă lui Mathieu spusele doctorului. Capitanul a fost condamnat pe baza unei scrisori, pe care un atașat militar străin din Paris ar fi adresat-o unui coleg de-al lui, de la o altă ambasadă. În scrisoare se afla fraza: „Această canalie de D...”.

Mathieu cercetează în dreapta și în stînga, spre a-l putea descoperi pe autorul trădării. Dar nu reușește să descopere nimic. Astfel se scurge un an și noi n-am putut intra nîsi pe urmele care învîluie procesul”, notează cu amărăciune Mathieu.

Dar deodată, „afacerea Dreyfus” ocupă iarăși un spațiu larg în zăre și în conversații. Ce se întîmplase oare? Mathieu, în dorința de a face lumină, intrase în legătură cu o agenție particulară de detectivi, din Londra, condusă de un narecare Cook. Acesta, cu sprijinul lui Clifford Millage, corespondentul lui „Daily Chronicle” la Paris, reușește să strecoare în

Mathieu Dreyfus

presa engleză cîteva notițe cu privire la o preținsă evadare a capitanului Dreyfus de pe Insula Dracului. „Socoteam necesară, scrie Mathieu, o asemenea șir senzațională, pentru a împiedica astfel ca tăcerea să se așterne asupra fratelui meu, ca procesul să nu fie considerat definitiv clasat”.

Scopul urmărit de Mathieu este alins: presa franceză reia, într-adevăr, informațiile publicate în cotidianele britanice. În Lissajoux — ziarist antidreyfusard — publică, la 14 septembrie, un articol unde, fără să vrea, aduce o importantă precizare. Spre a-l împovăra și mai mult pe capitanul evreu, el semnalează public existența scrisorii adresată de atașatul militar străin colegului său, subliniind că această scrisoare a constituit, de fapt, principală acuzație adusă împotriva lui Dreyfus.

Înolind această afirmație, soția lui Dreyfus adresează președintelui deputaților o petiție, prin care, subliniind că „un ofițer francez a fost condamnat de un consiliu de război pe baza unei acuzații, care n-a fost făcută cunoscută nici acuzatului, nici avocatului lui și n-a fost nici măcar discutată”, cere să se facă dreptate. Dar Camera îi respinge cererea. Articolul din „L'Éclair” îi determină pe Mathieu să reia ofensiva. Luînd legătură cu Bernard Lazare, poet, critic literar și ziarist apreciat și unul din cei mai înflăcărați dreyfusarii, căruia îi propune să publice un „memoriu” în care să fie prezentate elementele procesului, cunoscut de el. Lazare, „fără să facă cea mai mică aluzie la pericolele ce ar putea rezulta pentru el, acceptă să scrie și să semneze acest memoriu”.

O LOVITURĂ DE TEATRU

Broșura, tipărită la Bruxelles, e difuzată la 6 noiembrie 1896. Peste patru zile, „Le Matin” publică un fascimil al „borderoului”. Mathieu posedă în sfîrșit dovada de comparație pe care, de doi ani, se lupta să pună mina. El o supune imediat mai multor grafologi care, toți, declară că „borderoul” nu-i scris de Dreyfus. Dar nici unul nu-i în stare să identifice pe vinovat. Mathieu pune atunci în vin-

zare, pe bulevarde, reproduceri ale fascimilului, încadrate cu scrisori de-ale fratelui său. Și deodată, o lovitură de teatru! Un bancho Castro, cumpărînd un asemenea exemplar, constată că scrisul de pe „borderou” seamănă perfect cu cel al unui fost client de al lui Esterhazy, ofițer francez. Banchoarul aduce aceste dovezi lui Mathieu.

Cine era Esterhazy? Comandant de batalion în regimentul 74 infanterie din Rouen, el era o reputație detestabilă. Era un jucător imiterat, în goană după bani, care săvîrșise multe escrocherii.

Mathieu — după ce s-a consultat cu mulți prieteni de-ai săi — redactează o scrisoare de denunțare a adevărului, care este publicată a doua zi. Scrisoarea provoacă, firește, stupeoare. Dar seara, antidreyfusarii răspund pe bulevarde niște manifeste, în care se citează: „Moarte trădătorilor! Onoarea armatei în joc! Ios evreii! De unde vin banii? Un complot de falsificatori!”. Agitația străzii resfringe, firește, și în presă. Sigur, tot de impunitatea lui, Esterhazy cere și obține să fie citat în fața Consiliului de război. Dreyfusarii aveau și ei interes ca Esterhazy să fie recunoscut, printr-o decizie a justiției, autor „borderoului”. Documentul acesta fiind aflat, în 1894, capitanului Dreyfus, contradictorie dintre cele două judecăți ar fi antrenat anularea primei. D-na Dreyfus, în numele soțului și copiilor ei, se declară, deci parte civilă, a Mathieu, acuzator.

Intr-adevăr, la 11 ianuarie 1898 începe procesul și, după două zile de dezbateri, o ușile închise. Consiliul de război hotărăște că „borderoul” nu-i scris de mina lui Esterhazy. Aventurierul obține deci achitarea dorită, de el declară, cu voia să-l asculte, că el scris „borderoul” — la cererea colonelului Sandherr.

O MARE CONȘTIINȚĂ

Dar iată că la 13 ianuarie se produce o lătuie revoluționară a lui Zola: publicarea în ziarul „L'Aurore” a unei „Scrisori adresate președintelui republicii”, căruia Clemenceau, directorul ziarului, i-a dat apostrofa istorică: „Acuz!”.

Sub un titlu pe toată pagina, cu litere de afiș, Zola critică, în termeni venoși, cele două consilii de război care primului l-a condamnat pe Dreyfus, al doilea l-a achitat „în ordin” pe Esterhazy. Pentru prima dată erau expuse toate măștișurile antidreyfusardilor, Zola aducînd acuzații grave unor ofițeri superiori, cîți și experții de la 1894 și „presei imunde”. „N-am dect o singură pasiune — spune Zola în ultimul paragraf al acestui articol, devenit celebru — aceea a luminii, în numele omenirii care i sferit atît de mult și care are dreptul la adevăr. Protestul meu înălțîndu-l nu-i dect gîtul inimii mele. Să fiu înaintat Curții cu jur iar ancheta să se facă la lumina zilei”.

Scandalul fu enorm. Scriitorul fu trimis în judecată Curții cu juri, care îl condamnă, o majoritate de voturi, la 3000 de franci amendă și un an închisoare. „O mare parte a opiniei publice înșelată, rălică, considera această condamnare ca o victorie a armatei asupra adversarilor ei, notează întristat Mathieu... Dar actul lui Zola n-a fost inutil. Multi oameni începură să fie stăpîniți de îndoieli. Apoi mulți dintre acești oameni fură definitiv convinși iar convingerile lor lucrău o pată de ulei, la mare parte din opinia publică lu, de aci înainte, cu noi”.

Numeroși prieteni ai familiei Dreyfus o sfătuiesc să depună o cerere de anulare a procesului din 1894. „Afacerea”, spune ea, va lua astfel o turnură juridică, ce va atenua aspectul politic.

La 5 iulie 1898, d-na Lucie Dreyfus depune, deci, o cerere, în care roagă pe ministrul Justiției să supună Curții supreme sentința care l-a condamnat pe soțul ei.

Peste două zile — 7 iulie 1898, altă dată memorabilă a „afacerii” — Godfrey Cavaignac, ministrul de război, se duce la tribuna Camerei, ferm hotărît să dea o asemenea învîtură dreyfusardilor, încît să-i scoală definitiv din luptă. În discursul său, rostit într-o formă brutală, ministrul de război afirmă că în zilele degradării, Dreyfus a făcut mîrturisiri de capitan din garda republicană, Lebrun Renaud. După aceea, Cavaignac dădu citire la trei documente din cele o mie cîte reușise Serviciul de Informație să adune în timp de șase ani. Afară de încă un document, în care figura: aceeași inițială D, ministrul citi, triumfător, scrisoarea pe care atașatul militar italian îi scris-o colegului său german. În această scri-

soare, atașatul declara că dacă Roma îi va cere informații despre Dreyfus (era vorba să se facă o interpellare în Camera deputaților), el va nega că l-ar fi cunoscut vreodată pe acest evreu și-l ruga pe colegul său să facă la fel. Demonstrația era peremptorie. Convinșă, Camera aplaudă pe ministrul, al cărui discurs va fi afișat în cele 36.000 de comune ale Franței.

ADEVĂRUL ÎNVINGE

A doua zi, colonelul Picquart adresează președintelui de consiliu o scrisoare, reproducă în „Le Temps”. În ea Picquart declară că primele două dovezi folosite de ministrul său de război nu se aplică lui Dreyfus, iar a treia este un fals. Dar Cavaignac respinge afirmația lui Picquart și propune, la 11 august, colegilor săi, ca „toți acei care, din cauza răzmeriilor lor, interesate sau nu, fac atât rău Franței, să fie trimiși în judecata Inaltei Curți pentru atentat la siguranța statului”. Dreyfusarii lucizi nu s-au lăsat însă înșelați de cuvintele peremptorii ale lui Cavaignac. Dimpotrivă, ele le-au adus noi arme. Fiecare dintre ei a demonstrat neîmbeleșul dovezilor, considerate ca decisive. Jaurès se situează printre acei dreyfusari a căror acțiune a fost cea mai curajoasă și cea mai eficientă. Chiar a doua zi după apariția scrisorii lui Zola „Acuz”, el a protestat, în cursul unei dezbateri parlamentare, împotriva neregularităților procedurii și împotriva subordonării puterii civile celei militare. În aprilie și mai 1898, în cursul campaniei electorale, el a fost unul din puținii candidați care a cerut revizuirea procesului din 1894. Această atitudine fermă a făcut ca el să nu fie reales. Tribuna Camerei fiindu-i interzisă, Jaurès a continuat să militeze cu pana. Din 10 august 1898 a început să publice în „Le Petit République”, o serie de articole, unde, pe pagini întregi, denunța înțelegerile tainice, demonstrează mașinațiile a

Haim Nahman Bialik

Bialik s-a născut în anul 1873, într-un mic târgușor, ale cărui priveriști apar deseori în poemele și povestirile sale. Tatăl său a fost un biet hangiu. Pe cînd viitorul poet avea numai cinci ani, părinții săi s-au mutat la oraș. La vîrsta de șapte ani Bialik a rămas orfan de tată, fiind crescut la casa bunicului său. Acesta se îngrijea de educația băiatului, trimîndu-l să învețe la heder. La 11 ani intră la ieșiva, școala superioară talmudică, unde studiază cărțile sfinte. Pe cînd era la cunoscuta ieșiva din Volodzin, Bialik începe a scrie poezii și a manifesta interes pentru lumea de dincolo de porțile școlii. La 18 ani poetul se face remarcat datorită poemului său „Pasărea”. Cititorii au apreciat primele sale poeme.

Bialik părăsește ieșiva dar au trebuit să treacă mai mulți ani pînă să-și ale un loc unde să lucreze și să scrie în liniște. La 20 de ani se căsătorește; soția sa mai trăiește încă, la Tel Aviv, fiind acum în vîrstă de 92 de ani. Copii nu au avut.

Bialik a scris poeme și povestiri, articole și legende. A scris deopotrivă pentru copii și pentru adulți. În viața lui au existat epoci de intensă activitate creatoare și ani în care nu a scris aproape nimic. Dar de fiecare dată a scris numai despre lucruri ce-i erau apropiate. Atît legende, pe care le-a reunit și prelucrat, cît și articolele publicate poartă amprenta personalității sale poetice. Bialik a reușit nu numai să scrie opere literare valoroase, dar și să creeze o limbă literară nouă.

În tinerețe a scris despre legătura dintre lumea tradițională și cea modernă, despre relațiile dintre copii și părinți, despre zăpuzile tineretului lui către o lume mai bună. Pe vremea pogromurilor, Bialik a scris poeme pline de minie împotriva masacrelor femeilor și copiilor („Crimă” și „Orașul măcelurilor”).

BRIT IVRIT OLAMIT

În pagina 12-a, textul în limba ebraică

Evreii florentini

Istoricii semnalează prezența evreilor la Florența încă din secolul al XIII-lea. În cronicile vremii sînt pomenite nume de medici și bancheri evrei.

Sub domnia familiei Medicis mica obște evreiască din oraș se bucură de toleranță, putînd chiar oferi azil unor coreligionari fugiți de inchiștișia spaniolă.

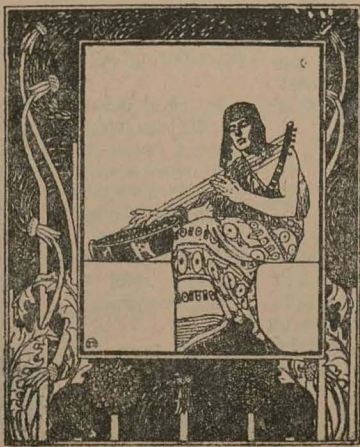
Un secol mai tîrziu, însă, umbra inchiștișiei întunecă cerul senin al Florenței și evreii sînt nevoiți să se mute în ghetou. Dar chiar în condiții vitrege ei își dezvoltă cultura, dînd o seamă de personalități de seamă. Printre aceștia amintim pe rabi Ihiel din Pisa, care a locuit aici în jurul anului 1480; pe Iohanen ben Ithak Almanzo, rabin, filozof și comentator al Cabalei; rabinul-medic Hanania Kasis; rabinul Moroni, care a tradus scrierile lui Raimonide în limba italiană etc.

La Florența există mai multe temple și sinagogi, ridicate în epoci diferite, putînd toate amprenta arhitecturii italiene. Cel mai mare dintre ele a fost construit între anii 1680—1682 și e considerat pe drept cuvînt un remarcabil monument arhitectural.

La începutul acestui secol trăiau în acest frumos oraș aproximativ 2.000 evrei.

În anii ocupației naziste și această obște a fost greu încercată. În anii 1943—1944 un număr de 248 evrei florentini, în frunte cu rabinul comunității, au fost ținuți în lagăre de concentrare, unde au pierit de moarte de martiri. Marele templu, mîndria obștei, a fost și el distrus în mare parte.

În prezent la Florența locuiesc doar cîteva sute de evrei.

Alfise din timpul „alacerii Dreyfus”

căror victimă a fost Dreyfus și dovedește nevinovăția lui. În articolul intitulat „Fals evident” (28 august 1898), consacrat dovezii în care figura litera „D”, Jaurès termină cu aceste cuvinte: „Falsul pe care l-am denunțat azi nu-i singurul. A funcționat un întreg sistem de fabricație frauduloasă. Timp de doi ani, ministrul de război a avut ca anexă un atelier de falsificatori, lucrînd să-l facă nevinovat pe trădător”.

Jaurès se străduie cu ajutorul raționamentelor să-și convingă cititorii de evidența falsului. Pentru ministrul Cavaignac și pentru căpitănel Cuiquet, însărcinat cu examinarea actelor dosarului Dreyfus, această demonstrație era superfluă. Într-adevăr, cercetînd pretinsa scrisoare a atașatului militar italian Panizzardi adresată celui german, Cuiquet și-a dat seama că ea e constituită din fragmente tăiate din două note vechi și anodine, apoi lipite. Restul textului și numele lui Dreyfus au fost adăugate. A doua zi, Cuiquet îl informa pe Cavaignac despre descoperirea sa. Iar acesta îl convocă, la 30 august, pe locotenent colonelul Henry, în biroul său, spre a-i cere explicații. Sub-șeful biroului de informații mărturisise falsul, dar declară că nu înțelege de ce oameni convingiți de trădarea lui Dreyfus îi impută lui o vină pentru că a fabricat un act care dovedește „în mod irefutabil” (expresia e a lui Cavaignac) vinovăția căpitănelului evreu. Încarcerat în fortul Mont Valérien, Henry se sinucide a doua zi.

Ce a urmat se știe. Esterhazy, adevăratul trădător, fuge în străinătate. În iunie 1899, Curtea de casație anulează sentința din 1894. Dreyfus e trimis din nou, în fața consiliului de război din Rennes care, cu majoritate de voturi, declară că „borderoul” nu era scris de mina lui. După cinci ani de detenție grea, Dreyfus este pus în libertate. El este eliberat, dar încă nu și reabilitat. Vor trebui să mai treacă încă șapte ani pînă cînd în 1906, să se întîmple, în sfîrșit, și acest lucru.

PAUL B. MARIAN

Un om încăpățînat

schită de M. NADIR

Începu să strig și să fug după dînsul... Pînă lu oprit de un polișt. Și ce credeți că se dovedi? Omul era funcționar la bancă, a auzit că nevastă-sa i-a născut o fetiță și fugea acum să prindă tramvaiul.

Mă simții un pic rușinat și o porni spre casă.

Dar de dormit, iar nu putu fi vorba.

Toată noaptea mi s-a părut că tinerelul de la casă, acela care îmi dăduse cărticica, îi nea în mînă un săculeț cu bani și fuge. Și eu după dînsul... Și iar mă trezii de citeva ori din somn, strigînd și dînd din mîini...

A doua zi de dimineață mă repezii pînă la un prieten al meu, care locuiește peste drum de bancă și i-am făgăduit treizeci la sută din pierdere, numai ca să îte ochii așintii asupra băncii și să vegheze. „Păzește” îl rugai eu, „șezi și păzește! Nu lăsa ochii să îte se abată de la bancă. Și îndată ce Dumnezeu îmi va ajuta și voi trece cu bine cele două săptămîni, voi scoate cei douăzeci de dolari, și — zic eu — pot să se aprindă toate băncile. Mai mult nu le calc pragul!”

Între timp mai trec citeva zile și citesc în ziare că pe undeva în Bronx, a fost prădată o bancă. Trag o fugă la președintele băncii mele și îi spun:

— Stăm prost!

— Zice el: Dar ce s-a întîmplat?

Zic eu: Se fură!

Zice el: La mine nu se fură! Banca mea e asigurată.

Zic eu: Și, ce veți face, de pildă, dacă casierul Dv. pune într-o zi mina pe bani și fuge?

Zic el: Domnule, nu știi ce vorbești!

Zic eu: Fie... Nu știu ce vorbesc... Nu mă supăr... Dar grații noi ați făcut?...

Zice el: Nu.

Zic eu: Ei, dar căciorea ați relăcut-o? Sau nici măcar atîta?

Zice el: Te rog, domnule, încetează a bodogăni.

Zic eu: Dacă n-ați făcut grații noi, dacă n-ați renovat clădirea și dacă pe casierul cel frumușel nu l-ați dat afară, atunci dați-mi înapoi banii!

Zice el: Trebuie să aștepți două săptămîni în cap.

Zic eu: All-right! Voi aștepta. Dar știți unde? Iată aci, în fața băncii! Chiar de vă veți întinde și tot nu vă veți face mîndrele cu mine. Chiar de-mi vor rămîne copii fără tată, nu mă voi mișca din loc pînă nu voi căpăta banii. Nu voi lăsa banca în părăsire, o voi păzi și prietenul meu de peste drum va păzi și dînsul... O să fie — zic eu — gălăgie, tărăboi. Iac-așa evreu sînt eu!... O să stau afară în cele mai grozave geruri și să vedem ce-mi puteți face!

Zice el: Pleacă, ieși afară și nu mă mai plictisi!

Zic eu: All-right, mă duc, dar rămîn în stradă. Voi sta în fața băncii în cele mai grozave geruri. Și singele meu nevinovat — zic eu — singele nevinovaților mei orfani va cădea pe capul vostru. Bandiți ce sînteți. Scaunul electric — zic eu — e pușcă pentru voi... Pungași! Criminali!

Sfîrșitul lui că mi s-au dat înapoi cei douăzeci de dolari, și, întorcîndu-mă de la bancă mi-au fost furați din buzunar...

De atunci încoace (așa termină evreul, care-mi povestise această întîmplare) de atunci încoace am jurat să nu-mi mai calc pe piciorul într-o bancă. Sînt bandiți! Pungași de buzunar!

— Arde-i-ar focul!

Nu știu cum s-a întîmplat. Cum mi-a venit să-mi duc bănișorii mei la bancă! Dar s-a întîmplat! În ajun de Hanuca, anul acesta, mi-am luat banii muncii cu sudoarea frunții — douăzeci dolari — și i-am dus la bancă iar în locul lor, în locul creșterilor frumoși, cu care poți cumpăra ce vrei, mi-au dat o cărticică verde, învelită într-un plic galben și cu asta basta! Pe loc am simțit că mi se strînge inima și-mi pare rău de toată afacerea.

În primul rînd, nu mi-a plăcut tinerelul, care stătea la ghișeu și lua banii. Încă bălăndru, nici nu părea a fi insurat. Ce mă fac dacă fuge cu banii? Apoi nu mi-a plăcut leul lui de a se purta cu mine: mi-a luat banii, a pus mina pe o cărticică, a scris înăuntru nu știu, ce, a lovit cu ea fereastră și a strigat: „Următorul!”

M-am uitat îndată în cărticică și.. am simțit de odată că mă trec sudorile. Ce fel de scriere e asta? Și cum o va putea el citi? Și de unde știe el că aici e scris douăzeci...? „Ei!” mă gîndii eu, „ce ceva ce nu-mi place în toată afacerea asta!” M-am întors la ghișeu, am împins într-o parte pe evreul ce se afla acolo și i-am strigat tinerelului: „Ascultă! Abia acum citeva minute ți-am dat douăzeci de dolari...”

— Și ce dorești? Făcu către mine casierul, în timp ce-și ascutea creionul.

— Doresc să nu îli obraznic! — spun eu — că de nu, îți lipesc o palmă, de ai să-l vezi pe dracu.

Zice el: Domnule, ce dorești? ți-am dat cărticica? Am terminat!

— Ajunge! — spun eu — Nu vreau să mai vorbesc cu tine, vampirule. Văd — spun eu — că am căzut pe mîini bune... Dă-mi înapoi banii și nu vreau să te mai cunosc.

Zice el: Imposibil.

Zic eu: O să-ți arăt un imposibil de ai să vezi stele verzi! Excrocul, cu mine nu-ți va merge. Dă încoace banii înainte de chem poliția, înainte de încep a striga. Și începu a striga cu glas tare.

Auzind că încep să strig, tinerelul o lăsa mai moale și începu să-mi explice că trebuie să aștept două săptămîni. Așa cere legea. Zic eu: Dacă e așa, atunci fă bunătața și citește-mi ce scrie în cărticică! Să vedem dacă știi ce scrie acolo. Prea ai făcut-o repede. Mie nu-mi vine a crede că se poate scrie atît de iute o sumă atît de mare.

El îmi lăsa cărticica din mînă și citi: douăzeci dolari.

Zic eu: All right! Ține minte! Sînt douăzeci dolari, și evreii care sînt de față aci vor li martori. Evrei, mă adresez lor, liți martori că am aci la bancă două bumăști de cite zece!

Și mă întorc cu cărticica acasă.

De dormit, va înțelege oricine că n-a putut li vorba în noaptea aceea. Toată noaptea am visat că hoții au atacat banca au jeluț-o pînă la un ban. M-am trezit de citeva ori în întuneric și am strigat. Cum se făcu ziua, lua tramvaiul și fugii la bancă.

Era întregă. Simții că mi se ia o piatră de pe inimă.

Dar cum stăteam, așa, în fața băncii și priveam ferestrele, mi-a trecut prin cap că grațiile sînt prea slabe și că ar li nevoie de altele noi!

Am așteptat să vie președintele băncii și luîndu-l de-o parte, i-am spus că e nevoie de grații noi și că după părerea mea toată clădirea e slabă și ar trebui renovată. Ar trebui — zic eu — să reclădim banca din marmoră, fiindcă marmora — mă înțelegi — e mai durabilă.

Zice el: All right! Vă mulțumesc pentru sfat.

Zic eu: Țineți minte, pentru numele lui D-zeu: o clădire nouă, de marmoră! Și grații noi... ca să fie mai asigurată... Am venit special din Bronxwill... pentru că am visat că ne-au prădat...

Și mă întorsei la treburile mele.

Seara, la plecare acasă, mă gîndesc: Voi trece pe la bancă să văd ce se mai aude. Nu poți ști niciodată cum devine cazul. E doar America!

Cum mă apropiam de bancă, ce să văd? Un evreu o zbughește afară din bancă și începe a fugi.

Stiri

CONFERINȚA SOCIETĂȚII BIBLICE

La Tel Aviv a avut loc cea de-a 14-a conferință anuală a Societății biblice.

UN BOGAT FOND LITERAR

Cu cele aproape 100 000 volume, la care se adaugă manuscrise rare și incunabile, biblioteca din Paris a lui „Alliance Israélite Universelle” constituie unul din cele mai bogate fonduri literare iudaice din Europa.

Un loc aparte în activitatea acestui așezământ ocupă restaurarea și conservarea manuscriselor vechi. Recent, specialiștii de aici, lucrând în colaborare cu cei de la „Bibliothèque nationale” au izbutit să restaureze un exemplar rar al unui tratat talmudic din secolul al XII-lea.

PĂREREA UNOR JURISTI VEST-GERMANI

La Londra a fost dat publicității un interesant document referitor la aspectele renașterii nazismului în R.F.G. Printre altele, se arată că elementele neo-naziste și fasciste se simt încurajate de atitudinea mai mult decît îngăduitoare manifestată de majoritatea tribunalelor care au judecat persoane acuzate de crime de război. Documentul se referă la o recentă conferință a Asociației juriștilor vest-germani, la care mai mulți vorbitori au recunoscut în mod deschis că tribunalele din R.F.G. manifestă „o atitudine îngăduitoare” față de unii dintre cei mai abominabili criminali de război naștiți.

IN MEMORIA MARTIRILOR

Comunitatea evreiască din orașul Manchester (Anglia) a hotărât să ridice un monument în memoria martirilor uciși de naștiți în perioada celui de al doilea război mondial. Monumentul va fi plasat în interiorul cimitirului evreiesc.

CONDAMNARSA UNOR CRIMINALI DE RĂZBOI

Un tribunal militar sovietic a judecat și condamnat la moarte un număr de 6 foști colaboratori ai călăilor lagărului de concentrare nazist de la Ianowska, de lângă Lwow. În acest lagăr au fost torturați și uciși peste 200 000 de evrei.

În nr. 152 al revistei noastre am publicat o relatare zguduitoare despre acest lagăr, sub titlul „Brigada morții”.

EXPOZIȚIE MASADA LA LONDRA

Sub auspiciile ziarului „Observer” a fost organizată la

Londra o expoziție arheologică în cadrul căreia au fost prezentate unele din obiectele scoase la iveală la Masada. În cele trei săptămîni cît a fost deschisă, expoziția a fost vizitată de peste 120 000 persoane.

Acum expoziția a fost transferată la New York.

RABIN OFICIAZĂ LA CATEDRALA WESTMINSTER

În cadrul festivităților prilejuit de împlinirea a 900 de ani de la construirea celebrei catedrale Westminster din Londra, rabinul dr. Leslie Edgar de la sinagoga St. John's Wood a luat parte la un serviciu divin, citind apoi în limba ebraică din Pentateuh și Profetii.

EXPOZIȚIE AGNON LA NEW YORK

În prezența unui mare număr de scriitori, artiști și iubitori de literatură a avut loc la New York vernisajul expoziției consacrate lui S. I. Agnon, laureat al premiului Nobel pe anul 1966.

STUDIU DESPRE EXTERMINAREA EVREILOR ÎN PERIOADA NAZISTĂ

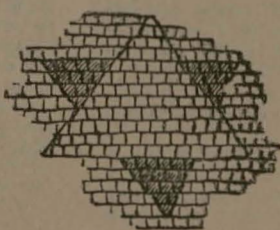
Un colectiv de oameni de știință pregătesc din inițiativa Institutului de istorie contemporană din Londra un amplu studiu despre exterminarea evreilor din Europa ocupată de naștiți, în perioada celui de al doilea război mondial.

CURSURI DE IUDAISTICĂ

Spre a da posibilitate studenților să se perfecționeze în știința iudaistică și a limbii ebraice, universitatea din California va înființa o filială la Ierusalim. Timp de un an, studenții își vor desăvîrși aici pregătirea.

CRONICA EVREILOR ENGLEZI

Cu ocazia împlinirii a 125 de ani de apariție a ziarului „Jewish Chronicle” din Londra, d. William Frankel, directorul publicației a acordat un interviu postului de televiziune B.B.C. Vorbind despre istoria ziarului, d. Frankel a arătat că el reprezintă „principala cronică a evreilor englezi”.

ANIVERSARE

James Parkes, teolog și istoric, o autoritate mondială în problema relațiilor iudeo-cres-

Stiri

ține, a împlinit vîrsta de 70 de ani.

Sărbătoritul este autorul mai multor lucrări de valoare.

COMUNITATEA DIN TOKIO

La Tokio există o mică obște evreiască alcătuită din 600 suflete. O altă comunitate există la Kobe, unde locuiesc în prezent 150 evrei. Cîteva familii evreiești locuiesc și în alte 2—3 orașe japoneze.

Majoritatea acestor familii s-au stabilit temporar în Japonia, după cel de al doilea război mondial.

SALOM ALEHEM ÎN LIMBA RUSĂ

În Editura pentru literatură din Moscova este prevăzută apariția unei culegeri, în 8 volume, din opera lui Șalom Alehem.

MUZEUL ARTEI EVREIEȘTI

Cu 20 de ani în urmă, din inițiativa unor oameni de cultură, a luat ființă la Paris un muzeu al artei evreiești. Muzeul cuprinde opere ale unor pictori și sculptori renumiți, printre care Mark Chagall, Max Lieberman, Camille Pisaro, Jules Paskin etc.

DECESUL UNUI RABIN

La Moscova a încetat din viață, în etate de 90 de ani, rabinul Nathan Olevski. Cu 30 de ani în urmă, Olevski a fost rabin în orașul Irkutsk.

DECESUL UNUI CĂRTURAR

La Ierusalim a încetat din viață, în vîrstă de 95 de ani, profesorul Nahum Slouchz, un distins cărturar.

Defunctul a fost un apreciat filolog și arheolog. Totodată, a tradus în limba ebraică mai multe opere literare franceze, printre care și cărțile lui Gustave Flaubert.

UN MONUMENT PATETIC

Două mîini ridicate implorator spre cer, care încearcă zadarnic să ajungă un stol de păsări ce se îndepărtează. Așa arată monumentul ce va fi ridicat în memoria celor peste 70 000 martiri care au pierit în lagărul de concentrare nazist de la Kovno.

Autorii proiectului, doi ti-

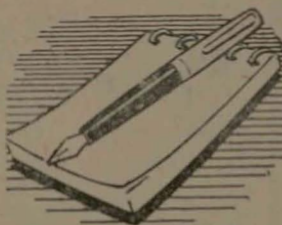
neri arhitecți lituanieni, au arătat că prin această imagine au urmărit să redea agonia victimelor, care cereau în van ajutor. Păsările sînt purtătoare a unui mesaj către întreaga umanitate: ororile trecutului să nu se mai repete nicicînd!

SEARĂ DE POEZIE EBRAICĂ

La clubul scriitorilor din Leningrad a fost organizată o seară literară consacrată poeziei ebraice moderne. După prezentarea creației poetice a lui Slonski, au fost citite, în traducere, cîteva poeme ale acestuia.

ENCICLOPEDIA DESPRE HASIDISM

În S.U.A. urmează să apară o lucrare cu caracter enciclopedic despre hasidism, mișcarea religioasă din sinul iudaismului inițiată de Bal Sem Tov. Lucrarea este prevăzută să apară în 10 volume, în limba engleză.

COLECȚIE IUDAICĂ VINDUTĂ LA LICITAȚIE

În luna decembrie 1966 a fost vîndută la licitație, într-una din galeriile de artă, o colecție de iudaistică însumînd circa 200 obiecte, printre care obiecte de cult, broderii și ornamente de suluri sfinte, cupe și pocale etc. Multe dintre aceste obiecte au o vechime de multe secole. Cea mai veche piesă este o Menora lucrată în piatră, din secolul III sau IV.

APARIȚIE LITERARĂ

La Moscova a apărut un volum de poezii în limba idiș din creația lui Samuel Alkin. (1897—1960).

A MURIT POETUL. A. GLANTZ-LEIELES

La New York a încetat din viață, în vîrstă de 78 de ani, poetul și eseistul Aaron Glantz-Leieles. Defunctul a fost timp de mai mulți ani președintele secției idiș a PEN-clubului.

PE INSULELE AZORE

În largul oceanului Atlantic se află insulele Azore, posesiune a Portugaliei. Și aici se află o mică obște evreiască, alcătuită din cîteva familii originare din Germania și Polonia, care au reușit să se salveze din ghiarele naștilor în preajma celui de al doilea război mondial.

Stiri

Istoria obștei evreiești de aici este însă mai veche: primii evrei s-au stabilit pe insulă la jumătatea secolului al XV-lea, venind din Spania și Portugalia, unde bîntuia închiziția.

IMPOTRIVA RENAȘTERII NAZISMULUI

Uniunea veteranilor evrei și a foștilor luptători în mișcarea de rezistență din Belgia a adoptat o rezoluție prin care avertizează împotriva pericolului neofascist. Documentul cheamă opinia publică să lupte pentru interzicerea oricăror forme de discriminare rasială.

ARTA POPULARĂ EVREIASCĂ

Revista sovietică „Dekorativnoe iskusstvo S.S.S.R.” (nr. 9/1966) publică un amplu articol despre arta populară evreiască. Articolul este însoțit de reproduceri de sinagogi, candelabre și alte obiecte de cult realizate de artiștii evrei în decursul secolelor.

„INGERUL MORȚII” ÎN PARAGUAY

Un zianist argentinian relatează că Joseph Mengele, sinistrul medic șef al lagărului de la Auschwitz, supranumit „Ingerul morții” a dobîndit recent cetățenia paraguayeană. Mengele s-ar afla în orașul Eldorado, situat la frontieră dintre Paraguay și Argentina.

DICTIONAR FRANCEZ-EBRAIC

În editura „Larousse” a apărut un dicționar francez-ebraic, alcătuit de prof. Marc M. Cohen, de la universitatea din Paris. În aceeași editură urmează să apară în curînd și un dicționar ebraic-francez.

PRELEGERE DESPRE BIBLIE

Rabinul Isaac Newman a rostit o prelegere pe o temă biblică în fața unor studenți în teologie de la Cambridge.

RABINI-FEMEI

Conducerea seminarului evreiesc reformat din Anglia a făcut cunoscut că va admite la cursuri de rabini și persoane de sex feminin. Absolvențele cursului, care durează 3 ani, vor primi titlul de rabin.

PRESA ÎN ISRAEL

În Israel apar 24 ziare zilnice, dintre care 15 în limba ebraică, 1 în limba idiș și 8 în alte limbi, printre care engleză, franceză, română, arabă, poloneză etc. Tirajul zilnic al acestor publicații însumează 500 000 exemplare.

א שמועס מיט סקארלאט
ק א ל י מ א ק י

די געשיכטע פון דער משפחה
לימאסאי. איז געוועסען געשריבן
ווערן פון דעם היסטאריקער
דאטעטאצאל (1843-1920)
זעכט קומט צום אויספיר. לויט
קוטלן מיט וועלכע דער בא-
שעפט זיך איז דאָזיקע משפחה,
ענע פארבונדן מיט דער גע-
זעכט פון מאדעלען. איז די
זעכט 4-3 יאָרהונדערט דער
גאנצער יאָרנא, יאָרנא, האָט
ריכטיג די דאָזיקע באַהער-
שונג פארשפּעטליכדיג. דאָ-
מנטן בונגע דער משפּחה
באָט"א" ס'ס אַ פּאַלעסטרע

אריאגראף פאַרשט
בן אין רומעניע

212 זײַן די פאָרשונגען
די צווייטע היסטאָ-
ריע, באזירט אויף די
מאטריאלע איז פון רומענישן און
אונגאַרישן. און דער ערשטער בא-
שער, מיטלענדישן און נעמען
אדער קאלעסטרע, און זון פון
העכע ערשטער, פון מאָדעלענדיש
פאָרשונגען. זײַן זון און און
די נאָך זײַן טאכטער, געוואָרן און
אדער וואָסער (פֿרעם).

פון דער דאזיקער גוט קומט
 וועט דער דיכטער, פובליציסט,
 סטאטיסטיקער און סטאטיקער-
 סטאטיקער קאלימאקיי וועט-
 ר און דא נישט לאנג נעמט
 נעמט און צו זיין יוביליי-
 סט נעמט און און מיט דעם
 לייב-העלן מיר דעם כבוד
 דורכצושטעלן

— אייניקט מיט סטראמאן
פארקריסטאן, דער יאזעף'ס
פארקאף, מיט וועלכן איר
גאנצע נאטור מיט באפרייגט,
און א פארעמלעכע און איר
אויסלענדישע רייזונדער
שרייבער וועגן די יידן פון
רוסלענדישע פירשטנטייער
קאמטע, וואס א סת'ל פון
פערטעטיקייט אלס היסטארי-

ר. האם איר אָפּגענועבן די
רשוונע אין שייכות מיטן עבר
נעם מעלדאטוישן יידישן צבור
— ס'אין זייער נאכמאל פאר

ליבהאָבער פון דער פארנא-
נהיים פונעם היימלאנד, פא-
ליבהאָבער פון מאַלדאָווע, פון
ין געבוירנארט, באַמאַשאַן
ס לעבן פון די מאַלדאָווישע
די האַס מיט אינטערעסירט בעת

ווען ער האט זיין איין נעגלעכע
עסטענדע קריסטאָל, אַקסן דאָ-
מאַנט און אלעס ביכער פון
זיין ווידעם, מערדער קאלימאק,
ביכער ביבליאָטעק, האָב אין
זיין פאָלדער עטלעכע ענדע
לעבן פון די יידן אין די
מאָנעטעס לענדער. מיטע קי-
נדער און אַלעס אַנדערע פון דער

נשחט און פארבראנט א
 שטאט. וווּ די יידישע שטעלען
 נעמען זיך נענטער היימיש, און
 זיך אהער פארשטארקן פאר
 יינס, און ארום און אן ער
 קאמט האט זיינע וואַרעלען איינגע-
 געטענעט פאר זיך לאדן. האט
 נישט געקענט זיך פאררעדען.
 האט זיך באנוצט מיט די מע-
 טעקלישן וועלטענע זענען געווען
 זיין רשות, מיט דער נייג-
 וועג און ליינטשאפט און פאר-
 גען, כדי חזק ווערן און זיך
 פאר אן אלל צווישן זייערע
 האט געלעבט און צווישן ווערן

יבסכער חאס האט באהאלטן
 די "פאסטן" בלום און אים
 "ער", דא "פאסט" (חאס)
 זיגן אויף דא נאכא, "אוי",
 דער אונטער דרויסן און
 זיגן: "אך אדער אנשט און
 און פאסטאליש וואס ער האט
 געזאגט מיט זיין פאלק, און
 ער האט זיך פון זיין שווער-
 לעכטן אונטער חאס און חאס
 געזאגט, דאס האט און
 האט איבערגעגעבן אויסצו-
 רובות און זיין געשטעלט.

אין אזוי געפאס ויר אויפן
אָנשטער בילדעניס. איבער
דורס קבר און ספּעצאל
ספּעצאל פון די חברים פון
זיין וועג. זיין האַרץ וועגן
זיין פאָרן אויף קרום האַרץ
פאָרן און זיין וועגן — אין
אויף דעם פּאָרענשטער בית
אויס. געפאס ויר אָנשטער
פּאָרנס עפּעס און דעם קבר —
ספּעצאל פון די אָנשטער
עפּעס און חברים האַרץ
געשטעלעט דעם אָנשטער
זיין פאָרן פּאָרענשטער אין
הויבן.

א גרויסע שאל און ווען
אמאנא איז געזיכערטעט היט
דאמיניאן לעבן פון די יידישע
פאלקס-מאכט, און די פאר-
רעכטען און די אפזיכער יארן
און פון יאר 1905, מאכט
אירע אים א גרויסע רויט.
אין ווען ליר „השם רח-
מנות“ לעבען סיר:

ספר אשתן בלום או סייכו
מרסר
ידו, פליט סיף או כריס
אוניוסי אלכסר, נרטיס
אנוליס
העם ויו האנס איר אונד
פארשפריס

הפרס איר דאָס, חי
חוסערס קלאָגן
און פון קינורט דאָס נעשרי
טויטע ליגן אויף די גאסן.
קראנקע פאלן לעבן זיי.

ברידער, שוועסטער, האָס
רחמנות ו
גורס און שרעקלעך איז
די (וויס)
גיס די מויסט אויף חכריכים,
גיס די לעבעריקע ברויס.

דאס האט ער געזיגן
 נישטאט ווען מ'האט נאך גע-
 זאגט געבן די פאליסע און
 געזיגט און די געזעצטע
 פאליסע אבער ער קאן מען
 אומזיגן יענע שפידעס
 געזעצטן מיט דאס געזעצט
 וועגן מיט דער גרויסער
 אומאסערטע, דאס דער
 געזעצט געזעצט דאס גע-

מיר דערמאנען די ערשטע יארצייט פון אונזער מ"ערער
 געזעלשאפט פון, מוסער און באבע

הנשיא דעם 12-טן פעברואר 1987, א זייער וועלן ס' זיך פארוואסלען ביי איר ס'זאל אים ב'ת-עלמין רושדוואלד אפצושערקן איר ליכטיקן אנדענק און אפריכטן א תפילה.

מיטפתה זיידמאן

מיר זע. ען מודיע אז ס'ווערן געמאכט פאלגנדיקע

באצאל - ע דינסטן אויף די בית - עולםס: אויפהיטן

שטעלן מצבות און זיי פאריכטן, איבערפירן עצמות,
אפריכטן תפילות בא די קברים.

די יעניקע האָט זענען אינטערעסירט אין די אויבן-

דערמאנטע דינסטן קאנען זיך ווענדן איפן
אדרעס:

אין הארץ אין 9 יאר, קאס
און דער און דער דראס-
5, וועלכע דאס מאכט ער
די יאר און דערמאנען
די ווייט צווישן, ביי 16 יאר
און דער היינטיקער
און מאטאליאטען און בילדונג
און ביי ווי צו דערנעבן,
עסעס דא אויף א פאסטן און
די קאנצעלירטע פאסט און
און דאסער, ער באשעס
דאס א פאסט און דער
דייטער און דער באשעס-
און.

ב"י 20 יא"ר, 1980, רוסס ער אָפּ זיין ערשט פליכט אויף רוסס אין עס "רייט-רויסן" וואס וואלט געוואלט זיין פארשפרייט. "מאן פארשפרייט" וואס וואלט געוואלט זיין פארשפרייט. "מאן פארשפרייט" וואס וואלט געוואלט זיין פארשפרייט. "מאן פארשפרייט" וואס וואלט געוואלט זיין פארשפרייט.

עס ציט אים אבער צו צו
רעדן—ער פלעגט אז אירעם
אפן וועמענס לעבן אין פוין
א שילדערט, דאדע ער ציען
היט ווי לעבן — אין אין
1888, דעמאלט ער 18 יאר
אין שטיל-עליסבא, "היינע
אקספאנאט", אין "היינע
היינע".

און אין יידיש ווינט ער
איז אלע ווינט געפאלן.
געטאס פון דאס, ווי
דאס האט אראפגעקומען
ערווארן, מערסטנס ער איז
ווי פשוטע פון נאזער. אבער
ווי ארויסער פיל פון ווינט
אבער-דער, מערסטנס ער
רעין די יידישע צוואלף אונזער
ערווארן געווען.

אין וויינע סאציאלע לייער
אויפגעטער דאס חשיבות
ווען דער ארבעט. אין ווין
ליידי פון ארבעט, סאזשער
פארנלייך ציווישן דעם לעזן
ווען ארבעטער און דעם פון
ווען יעדער פון ענדליש סייס
ער לויב פאר ארבעט און
ארבעטגלייכע סאסן.

סיר נעבן איבער דעם סוף
ונעם ליד:
דער סונדן אין פון שטאל.
די סאכע — פון אייזן;
קיי צירונג קיין גרויסע
זענען זיי ניס;
אין זיי אבער ליגט אונדזער
האטעס אונדזער לייבן

ימים בראש השנה
 אלון בית-עלים
 (ב"א, ב"א, ב"א)
 נחמיה ויר א
 ספר אן א-פר
 אמן ארמזל בית-עלים נ-
 יום ויר א ספר אן א-עבר
 אמן דר ספר א-עבר
 עולם ויר אמן ספר א-עבר
 בית-עלים אן א-עבר
 יעקב: .החשוב ותיקת
 ספרו דר: 9/8 1916.
 חי אמן אן א-עבר
 אמן אן א-עבר

רעס קיין בוארשעס?
ויהי כיום הימלער ים
פאר בעל העד עליהם העלם
העלם. די גאנצען האָבן
זיך געזען מאַן, נאָרעס
אָם די האָבן אַרבעט
זעט אירעס, זיך אויס-
גערעס קיין טוה אירעס.
זיך אַזעס גרויסע שטח
זיך אַזעס אַזעס, זיך
זיך אַזעס ערעס עובר

ГЛАВНОЕ УПРАВЛЕНИЕ
ПОЛИЦИИ

זון געזען צו באמאכען
 י מאכנאפט לענדער, חאבן
 י זון נישט אפגעשטעלט
 אדער אנהייבט און אין ווער
 ערקלייט צו געבן, גולה און
 צוהער, אין בני און אלהינו
 געזען א סעודה אפילו די
 געבנות פון די ירושלים בית
 סעס. און נאכע וואונדער

יש מעות פונעם אָנעסער
וואָס אַנדערע כּיח-עלמינס
עפּן אַריינסטעלען געזאָרן
עין ראָטן טאַפּטאָנאָד.
אבער דער גלגל הַחֹדֶר,
אַס זיך געבן זיינס און ווען
זי באַזיכטן האָבן אַנגעהויבן
זיין צווישן צווישן און
זי אַריינסטעלען און אלע
זי אַריינסטעלען און אלע

פסען אינערזענס.
דאס דעם 23-סטן אויגוסט
1941, איבער דעם דעמאל-
דאטיגן רעזיש און רוסיש-
יש האט מען געפינען צווישן
הערד, די מצבה און ישיען
רג און וי געדראכט קיין
קארענט. די יודישע קהלה
און אימיגרירטע אינעם

עלר.
און וויאזוי ס'איז אנשלאסן
געווארן 50 יאר פון י"שעון
דונס פטירה העלן סיר פאר
געדורעט ליינער, אויפגרייטן
און זוכרן דאסעלעבן פון י"שעון
דונס לעבן און שאפן.
י"שעון שטואל פרוג איז
געבוירן געווארן אין 1860

פרוט'ס מצבת

ס. סאוריץ
(חמשה אנות ויום 9)

FEDERAȚIA COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI (M)
BUCUREȘTI — STR. D. RACOVITĂ, 8.

דער סגורפ אין פון שטאל,
די טאָכט — פון אייזן;
קליין צירונג קליין גרויסע
קענען זיי ניס;
אין זיי אַבער לינס אונדזער
קראפט, אונדזער לעבן,
און זיי אין אומגענלער אין
איינציגער מיט.

פרשת יתרו
והנבלת את העם סביב...
און דאסלעס אפגערענעצן דאס
פאלק רונד ארום...
ויתצבו בתחתית ההר.
און זי האבן זיך געשטעלט
אונטערן בארג...
(שמות י"ב, י"ז)

צו דער געשיכטע פון דער יידישער פרעסע פון רומעניע

„דאס פאלקסבלאטט“ און „דאס נייע פאלקסבלאטט“

זענעלעכקייטן; הוספאר; פעלע-
פאנען; ראפאנען און נא-
וועלען; רעזענציעס איבער
נייע ביכער און פונעם יידישן
סעאטער; פאסמאסאן; און
אנאנסן און רעזאמאס. און
ווייטער שרייבט די צייטונג:
די בעסטע און בערסטע
זשאנראס פאס אונטערן
וויא: גאלדפאדען, לינעטי,
שח"ר, דינוואה, שלוס-עלינס
שלום, און יי. שלום.
וואס זיי האבן אריינגעשעלט
עליכס דעם רודף שלום רי-
נעוואן, אנדערש ווייטס נאם
וואס פאר א מחלוקת זיי וואלטן
געקאנט אנדערשען פון אזא
צונויפגעשטעלט אונד רי-
עווענטואלסטעסט שטיינער
דעם אינלענדעס וויא הויז
הלל כהנא, י. מ. האלענדער,
דוד כהנא, טייל עטצ, פער-
שפאלט אונד איחיעל חט"ס
וויקונג, אונד וויי האפפער
דאס אונדער, יי. יעס פאלקס-
בלאטט, און ליכט, וואס
אונד בילדונג פערבוייטען
צווישן אונדער לעבען יידיש
רוספישטן פאלקס.

אין איין דעפולעבן נוסער
געפונען מיר א שיר אין
העברעיש פון מחתרת שסחה
ראבענער געווייטעטע מיט
אקראסיר דעם איינשטענער
פון דער צייטונג דוב בער
סופרין, אויך אין דעם נוסער
רעשיינט אויף דער ערשטער
זייט א בילד פונעם רב האון
חזק ליכט, וואס זי"ל
א קורצער ביאגראפיע אויף
דער דריטער זייט אינאנער
דעם טייל. אונדער אונד
סראציאן אין וועלכער די
צייטונג רופט זיך אס מיט
שטייט פון דעם „בעריה-
סטעטע ראבינער אונדערשט
יאהוהונדערט הויב הגאון
רבי מאיר לייבש מליצין“
אויף דער לעצטער זייט
געפונען מיר רעקלאמס פאר
פערט „חצות חצות“ כהא
לחא עניא, רינע, נוסע
באקענע (פון כשרות רעדט
נייש די רעקלאמס ווייל דאס
איז שוין א פשיטא) און
אנדערע אנאנסן.
אבער פון דער צייטונג,
אינאנער דעם נוסער רעשיינט
נען כליוס 10 סיפער און דעם
8-טן מאי 1892 געפונען מיר
(חסדד מאי 10 י"ט)

רעם 10-טן אויגוסט 1891
רעשיינט אין בוקארעשט די
יידישע צייטונג „דאס פאלקס-
בלאט“, ארגאן פיר פאליטיק,
ליטעראטור, האנדעל אונד
אלגעמיינע אינסטרעטע דעם
יידישן פאלקס. רעשיינט פאר
יעדן פרייטיק, דאן צוויי מאל
וועכנטלעך, דינסטיק און
פרייטיק, „ארויסגעבער-אי-
נעמיסער, בירדער ראוי-
דעסקו“.
פון דער סערע — ווייל
די אייבערשטע צייטונג
נען זענען נישט רעשיינטען
רענעלעכקייט ווי מיר וועלן
ווייטער זיך געבן זיך
אין אנדער ארכיוו איין איי-
ציקער נוסער 41 פון 8 מאי
1892, צווייטער יארגאנג.

נייע פאלקסבלאטט
DAS
NEUE VOLKSBLATT
פאליטיק, ליטעראטור, האנדעל און אלגעמיינע אינסטרעטע
פאר יעדן פרייטיק, דאן צוויי מאל וועכנטלעך, דינסטיק און פרייטיק
„ארויסגעבער-אי-נעמיסער, בירדער ראוי-דעסקו“
פון דער סערע — ווייל די אייבערשטע צייטונג
נען זענען נישט רעשיינטען רענעלעכקייט ווי מיר וועלן
ווייטער זיך געבן זיך אין אנדער ארכיוו איין איי-ציקער
נוסער 41 פון 8 מאי 1892, צווייטער יארגאנג.

עס ווייזט אבער אויס אז
די צייטונג האט אין דער
צווייטער איבערזעצונג
רעשיינטען, ווייל מיר געפונען
דעם נוסער 1 פון א צייטונג
דאס נייע פאלקסבלאטט מיט
רעם זעלבן אונטערשטעל ווי
די ערשטע, און וואס איז
רעשיינטען דעם 17-טן מערץ
1892 (ר"ה ניסן ה'תרנ"ב)
(מיט א סאטא: ריא פאלקס-
שטייטעס) אינאנער נאָממען
שטייטעס, הערענעבער און
ירקעמער רובער סופרין
(הר"ס). דער לייט-ארכיוו
פון דעם נוסער הייסט:
„אונדער פארגאט“.
אין אנהייב פון דעם פרא-
גראמאטישן ווערט געוואנדט
וואס מיר ווייזט אונד פער-
לאנגט מיט אונדער צייטונג
האבן ווי בערייטעט ערקלערט
אין דעם אונדער פאלקס-
בלאטט. הייסט עס, אז די
נייע צייטונג איז א היסער

אויפנעם ביי דעם אמבאסאדאר פון רומעניע באס.א.ג.ו. לכבוד דעם רב הכולל דר. דוד משה רוזן און פרוי

רעם 12-טן יאנואר 1907,
האט דער אמבאסאדאר פון
רומעניע באס.א.ג.ו. פראג.
געזאגט דיאקאנטעס אונדער-
ארגאס א געזענענעס-אויפ-
נעם, לכבוד דעם רב הכולל
דר. דוד משה רוזן און פרוי.
ס'האבן אנהייב גענומען:
אוסרו גאלדענער, אמבאסא-
דאר פון די פארייניקטע
שטאטן באס.א.ג.ו. חאריס
אברהם, פערזענעס פון דער
ארגאניזאציע „אמעריקען
רעזיווע קאמיטי“, און מיט-
גליד אין דער אמעריקאנער
רעלעגאציע באס.א.ג.ו. רב
פערזענעס און סאטא פער-
סער דעם יידישן וועלט-קאנ-
גרעס, זאטא וועלער, פער-
זענעס און סאטא וואטער,
וויצע-פערזענעס פון „אמ-
ריקען רעזיווע דיסטריביושן
קאמיטי“, חורא גורפין,
פערזענעס און יאקאבאן,
וויצע-פערזענעס פון דער
ארגאניזאציע „האמאס“, פיר-
לייט, סער דער ארגאניזאציע
„בני ברית“, דר. יאקאב-
וויי, רב הכולל פון גענאלד,
פארזאצער, פערזענעס
פונעם פארבאנד פון די אר-
פאליטישע קהלות פון פ.
שא, חאטעס פערזענעס
ער-פערזענעס פון דעם פאר-
באנד, הרב הערשעל שטענער
פערזענעס און דער ארגא-
ניזאציע „מורח" פון פ.שא.
הכנים האטוואוין און נאך
דאן, סער בארדאן חתא-
בייט, סער שוואל פילער
פארשטייער פון דער קאנ-
גרעס פון די פערזענעס
פון די יידישע ארגאניזאציעס
און פארזינעס שטאטן,
א.א.

הער אמבאסאדאר יאקא-
נעסן האט באשאפן אין
זיין רעדע די נוסע שטענע
פון וועלכער דער רב הכולל
דר. דוד משה רוזן געניסט אי
אין וויקאלהווי אויך אין אלע
קרייזן פון רומעניע. דער האט
אויסגעדרוקט וויין סאטא-
פאקטע וואס די ראווענע-
פיל האבן באגלייט דעם רב
הכולל פון רומעניע די נאנצ.
צייט פון זיין ווייל אין פ.שא.
אי בתוך דער אמעריקאנער
יידישער קהלה, אי בתוך דער
אמעריקאנער אלגעמיינער-
פונעלעכקייט.

רעקלאמירט אז דער
אין נאמעס פונעם פערזענעס
ליינאן ב. דוואנסאן, האט
דער אמבאסאדאר ארסור
נאָלבער אונטערדריקט לויב-
ווערער פאר דער פערזענ-
לעכקייט און אומאפהענגיקייט
פון דערגאנצ וועלכע כא-
ראקטעריזירט דעם רב הכולל
דר. דוד משה רוזן ווי אויך
פאר דעם סיפאל וואס ער
שטעלט אפ מיט זיך; דעם
פון א יידישן סטעי-אבער-
נענען כלל נאמעס וויין קהילה
און וויין אסונה, וועלכע אין
איינזעם א פרייער און א-
פאליטישע.

א סעודה לכבוד חמשה-עשר בשבט

דעם 25-100 יאנואר אין אונד
נעם-זאל פון דער באקאנטער
לכבוד חמשה-עשר בשבט, דאס
ארום די שיינע באקאנטע מיט
געזעסן די מנהיגים פון דער
פון דער באקאנטער יידישער
באקאנטער מעטעלען און שולן.
הער אדון. עמיל שטענער
ראציע פון דעם קהלות פון
אונדערן דעם באדייט פון דעם
געזעסן דברי-תורה און פירוש
איז א פיערלעכער אומאפגער
פירט. דער אויבער-חזן א. נוסטא
באקאנטער מעטעלען און שולן
געזעסן דברי-תורה און פירוש
איז א פיערלעכער אומאפגער
פירט. דער אויבער-חזן א. נוסטא
באקאנטער מעטעלען און שולן

